Зараз відчувається потреба в оптимістичній про
такій, яка залишає посмак любові до життя.

ГАЛИНА
ВДОВИЧЕНКО

ІНШІ ПІВ'ЯБЛУКА

Галина Костянтинівна Вдовиченко

Інші пів’яблука

OCR Busya
http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=7074951
Галина Вдовиченко «Інші пів’яблука» Літературно-художнє видання: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»; Харків; 2013
ISBN 978-966-14-6991-3

Аннотация

Дерев’яне яблуко, витвір майстра епохи бароко – це не просто сувенір. Воно вміє здійснювати найпотаємніші бажання… Колись це яблуко змінило долі чотирьох подруг-львів’янок – редактора Галини, коректора Магди, дизайнера Ірини та телеведучої Луїзи. З того часу минуло п’ять років. І ось магічна річ знову виходить зі сховку й веде подруг до нових пригод…

Содержание

Передмова 4
1. Галя. Землетрус у Рукомиші[1] 6
2. Ірина. Хто не вміє тримати язика за зубами? 16
3. Луїза. Піп Іван і вода з дев’яти головиць[9] 26
Конец ознакомительного фрагмента. 35

Галина Вдовиченко
Інші пів’яблука

Передмова

Шановні читачі, ви тримаєте в руках продовження дебютного роману Галини Вдовиченко «Пів’яблука». Я прочитала першу книжку пані Галини майже п’ять років тому, але досі пам’ятаю те приємне відчуття. Це була хороша казка про пригоди чотирьох подруг Магди, Галини, Луїзи та Ірини, до рук яких потрапило яблуко. Яблуко було не просте, а…

Але закінчуються пригоди, карети перетворюються на гарбузи, а магічні атрибути втрачають силу. Що відбувається з героями казок далі? Добре, якщо вони живуть в фантастичних королівствах і цукрових вежах, де магія не закінчиться ніколи. А що, коли це чотири звичайні жінки, ви таких зустрічаєте в житті, вони ходять тими самими вулицями, п’ють каву в тих самих кав’ярнях і переймаються тими самими речами, що й більшість людей на світі: родина, робота, кохання, дружба?

Галина Вдовиченко вирішила розкрити нам цю таємницю і написала про життя, мрії й переймання героїнь у часи, коли чарівне яблуко втратило силу й заснуло на полиці зі слоїками. Яблуко заспокоїлось, виконавши по бажанню, – заспокоїлась і врівноважилась кожна з героїнь. У когось здійснена мрія пустила коріння в життя, хтось попрощався з тим, що дісталось від яблука, а хтось щасливий отриманим, але життєвий ковчег підтікає з іншого боку. Усе так, як буває в житті, хай навіть вам не потрапляло до рук яблуко.

Мене тішила як завжди смачна та багата мова письменниці, чудове поєднання колоритних діалектних слів із вкрапленнями сучасного сленгу. Авторка чудово володіє мистецтвом опису місць, ситуацій, людей – так легко уявити світ, у якому живуть чотири подруги, їхній вигляд, одяг, побут.

У романі є ще один важливий персонаж – це скульптор Пінзель. У побутове тло тексту вплетена містичність, якою віє від його постаті. Місця, де майстер народився, жив, кохав, творив, храми, де стояли його скульптури, образи, що він їх створював… Пінзель постає не просто історичною особистістю, він надихає Галину й Ірину на творчість, переплітає долі персонажів. Його присутність у творі відчувається повсюдно. Як на мене, це неабиякий козир. Він піднімає текст над жанром жіночого роману кудись у позажанровий простір. Важливий етап розвитку української культури – обростання історичних постатей легендами, міфами, літературою. Дивовижне явище, коли суха небагата біографія скульптора наповнюється життям на сторінках книжок його співвітчизників.

Мене зачарувала географія, в якій перебувають персонажі: здавалося б, ну що тут такого, живуть собі жінки у Львові, ходять інколи в Карпати, навідуються часом до навколишніх міст – так живе дуже багато людей. Але крізь призму авторського сприйняття бачиш цей звичний світ з особливого ракурсу. Це замилованість рідним Львовом, його історією, колоритом. Це очарівнення Карпат, овіювання їх легендами, старовинною магією і прадавніми віруваннями. Це маленькі містечка, що струшують із себе

провінційний присмак і постають гордими, з глибокою історією, з легендами й таємницями навколо своїх вулиць, ратуш і підземель.

Роман читається легко, на одному диханні, і залишає приємне відчуття, як від хорошої розмови з близькими друзями, як від мандрів маленькими гордими містами, як від доторку до таємниць старовинних майстрів.

Марися Рудська,
художниця

1. Галя. Землетрус у Рукомиші[1]

…і ніколи не вимовляти цих слів: «Я не маю часу». Бо з кожним разом, з кожним повтором час шагреневою шкірою слухняно тане, маліє, всихається. Табу на цей безглуздий вислів! Він ковтає хвилини з годинами, наче потворна, ненажерлива рибина; чотири слова – і прощавайте, плани, мрії, надії і наміри! Перевірено безліч разів: усе піде не так, як хотілося.

Ось у чому секрет. Занадто часто вона вдається до цієї буденної фрази, наче сумирно й безнадійно виправдовується перед собою. І саме тому не встигає, саме від того застрягає в хащах необов'язкових дрібниць. У цих словах – розгадка браку часу, вони в усьому винні.

Янемаючасу – янемаючасу – янемаючасу…

Звучить, як мантра. Наче заклинання. Програмуєш свій день на постійний цейтнот, на даремну біганину та безглузду шарпанину. Бо ж слова означають не просто багато – вони означають усе.

Ми є, і наш час разом з нами, природно й нерозривно, вірною тінню в сонячний день – він у нас є; обов'язковий, як дихання та рух, бо ми живемо, існуємо – час у нас є.

Аромат квітучої липи та нічного дощу ввірвався у розчахнуте вікно. Золотосяйний ранок заповідає світлу, гармонійну днину. І вона починається з думок про час і з кумедної ранкової гімнастики.

Помах вовняним килимком – і він слухняно лягає під ноги.

«Ці вправи не для стороннього ока», – зауважив якось Віктор-молодший. Та й не для стороннього вуха, як на те пішло. Але що вдієш – у квартирах, збудованих наприкінці вісімдесятих років минулого століття, навіть обруча-хулахупа нема де крутити, повсякчас ризикуєш або екран телевізора зачепити, або у скло книжкової шафи вгатити. У блокових бетонних мурашниках людина тулиться до стін і меблів, товчеться об кути, набиваючи синці. Тому вікно навстіж – і все, що за ним, із повітрям, обсипаною цвітом липою, вологими кущами й калюжами на асфальті – твоя територія.

Глибокий вдих, повітря холодить у носі, у потоці свіжості – нові нотки: підгорілі тости й сигаретний дим. Унизу готуються до ранкової кави, у горішньому вікні хтось курить.

Енергійний видих: «п-пах!». Сусід струшує попіл, губиться, мабуть, у здогадках, що там, поверхом нижче, діється такої ранньої пори з такими дивними звуками.

Легені порожніють, здуваються. Живіт утягнутий – голодний мультиковий вовк випинає груди. Кумедна вправа для усамітненого практикування, випадковий спостерігач не втримався б від сміху. Галі й самій смішно.

Отже… Отже, фразу «я не маю часу» викреслюємо зі щоденного вжитку грубим чорним маркером. П-паххх! Нескладне завдання для тих, хто вміє припнути язика за мить до вимовленого слова. Вона вміла. Хоч, відверто кажучи, не завжди.

Сіла на килимок, відкинулася назад – вдих… Зігнулася вперед, схилившись аж до підлоги, – видих! У розчиненому вікні – вертикальний сірий штрих. Грудка попелу пролетіла. Простір за вікном належить не лише тобі.

Нехай собі прислухається, якщо цікаво. Їй ніщо не завадить зробити ранкову гімнастику. І свій день вона захистить від чужих випадкових втручань.

Гаразд. Чим замінити заборонену фразу? «Я не маю коли» – значно кращий варіант. Ні, має бути не заперечення, а твердження. Наприклад, таке: «Маю дуже багато роботи». І це означатиме, що на інше немає ч-ч… Зрештою, зрозуміло, що воно означатиме. Сьогодні вона не дозволить нікому впливати на свої наміри, вона житиме за власним графіком і не дасть

[1] Рукомиш – село в Бучацькому районі Тернопільської області.

безглуздо зжерти ані десятка своїх хвилин. Нічого не відкладатиме на завтра, не казатиме собі: від початку серпня починаю нове життя. Ні, негайно, тут і тепер, останньої днини липня – нова рішуча спроба відшукати гармонію з часом.

Увімкнула телеканал із новинами – і кімнату наповнила енергійно-безупинна скоромовка диктора на позбавленому емоцій обличчі:

– …і почули надзвичайний гуркіт. Над долиною, де стоїть церква Святого Онуфрія, знялися стовпи густого пилу. Якоїсь миті стало зрозуміло, що травертинова скеля обвалилася. Величезні брили каміння відірвалися і впали на храм, проломивши двері центрального входу та покрівлю. На той час у храмі й коло нього людей не було, а тому обійшлося без жертв.

Фото церковці на екрані: вхід завалений камінням.

Рукомиш! Цієї миті зрозуміла, про яку церкву йдеться.

Минув лише тиждень, як Галя була там, на тому самому місці, роздивлялася на скульптуру святого Онуфрія. Безцінна робота з місцевого каменю, майстер Пінзель[2] створив її понад двісті п'ятдесят років тому. Вона стоїть усередині, праворуч від входу. Стояла.

– Рукомиш відомий не тільки на Тернопіллі, а й в усій Україні та далеко за її межами… – І ані слова про скульптуру Пінзеля.

«Скоріше в Рукомиші станеться землетрус, ніж село віддасть свій оберіг».

Це незнайома жінка їй сказала там, у Рукомиші, тиждень тому. Впевнено так мовила, без тіні сумніву. Жителька села, не надто й схожа на місцеву, а може, до батьків приїхала. Запитала Галю біля джерела:

– Знову «Святого Онуфрія» до Парижа просили?

Галя хитнула головою.

– Я журналістка, ви помилились. – А тоді й сама від запитання не втрималася: – Чому рукомишці не хочуть, щоб «Святий Онуфрій» побував на виставці у Луврі?

Жінка напилася води зі складених човником долонь, обтерлася навхрест:

– А чого ми маємо вірити, що його повернуть?… Не віддадуть його люди. Побачите. Навіть на кілька днів не віддадуть, скоріше землетрус у Рукомиші станеться, ніж «Святий Онуфрій» звідси зрушиться…

От і стався. Слова, слова… Часом вони біжать перед подіями, нагадуючи нам: думай, що кажеш.

Кинулася шукати телефонний номер настоятеля храму. Де ж той телефон? Де блокнот?…

– Ма… – бадьорий голос за спиною. – Ти що сьогодні, за три хвилини впоралася?

Вікторові-молодшому тільки б поіронізувати, спостерігаючи за нею з-за дверей.

– Що сталося? – усмішка зійшла з обличчя.

– На церкву в Рукомиші скеля впала. А там Пінзель, уяви! «Святий Онуфрій».

– Завалило?

– Не знаю.

– Що ти шукаєш?

– Телефон священика. Де я його записала?…

Син мовчки пішов до «дитячої», вже навіть не «студентської» (повиростали хлопці), ввімкнув комп'ютер під братове бубоніння: «Що ви ганяєте по хаті від самого ранку?…» Сергій перекинувся на другий бік, глибше зарився в подушку: «Спати не даєте…»

[2] Іоан-Георг Пінзель (бл. 1707 – бл. 1761) – видатний український скульптор, представник пізнього бароко й рококо, засновник Львівської школи скульпторів.

– Ну от… – Віктор-молодший надибав, що треба. – Ма, чуєш? У новинах повідомляють, що церква напівзруйнована, а скульптура Пінзеля вціліла. Не хвилюйся. Нічого твоєму «Онуфрієві» не сталося.

Були плани на день, та розвіялися. В одну мить перемінилися. Дорогою до Тернополя взялася обдзвонювати всіх. Іван мовчки тримався за кермо, лише вкрутив звук до мінімуму, щоб музика не заважала.

У редакції довго не озивалися. Де ходять? Що за манера ігнорувати дзвінки…

– Нарешті, – дорікнула Славі, заступниці. – Мій репортаж із Рукомиша наразі не ставте, не верстайте. Привезу новий. Чула новину? Отож… Звісно, встигнемо. Тримайте розворот.

Далі Віктор…

– Вікторе, сьогодні до тебе Сергій прийде. Принесе їжу і… ті таблетки, що вчора їх виписали. Покажи лікарю, він усе пояснить. Та добре. Це вже добре… Припини. Що на тебе найшло? Завтра заїду Сьогодні я не маю ча… Сьогодні не зможу. Їду до Рукомиша. Та знову ж, знову. Потім розповім.

Тепер Ірина…

– Слухай, ми ж мали збиратися?… Доведеться без мене… А-а-а… якщо так… то, може, на день перенесемо?… Як ти на це?… Та от маю бути в Рукомиші. Чула? Ну от. Підходить, звісно. Треба навік призначити тебе відповідальною за збір. Тоді до завтра.

Так. Магда…

– Магдо, алло, чуєш? Тут така пропозиція, тільки не відмовляйся. Піди замість мене до Валі сьогодні… Ти ж казала, що хотіла підстригтися. Підеш? А дітей куди?… Чудово. Та, звісно, пам'ятаю… Зараз вона тобі телефонуватиме, я попросила перенести зустріч. От і добре. Тоді й оцінимо твою нову зачіску.

Тепер перукарка…

– Валю, це я, тільки не ображайся, я знову не можу. Але замість мене буде Магда… Не знаю поки що. На тому тижні, мабуть. Треба подивитись, у які дні я зможу. А цього тижня я зовсім не маю… Нема коли, дуже багато справ. Зідзвонимося, дякую.

Телефон нагрівся, вухо горить – денну норму розмов по мобілці виконано. Погляд перебіг униз: на ногах – хатні капці, зручні, розчовгані.

– Іване! – з докором, наче він у чомусь винен. – Чого ж не сказав?

Водій глипнув на неї, скоса подивився на її недоречне взуття:

– Я думав, так треба. Дорога ж неблизька.

– І що тепер?

– Ви ж маєте туфлі в багажнику. Чи вернемося по інші?

Галя згадала про ділові «човники», що їх колись сама залишила в редакційному «пежо» про всяк випадок, ось він і стався. Знову глянула на свої капці Шахразади, махнула рукою: вперед.

– Тоді вже й олівець витягніть із зачіски…

Хапнулася за вузлик, скручений з волосся, – вона так часто вдома робить, коли читає чи пише: підхопить олівцем чи ручкою довгого чубчика, крутить, крутить, а тоді й застромить над правим вухом. Іноді забуває витягти.

– Все, Іване, – хмикнула, усміхнувшись, іще й глянула в його обличчя – серйозний (невже не смішно?). – Гаразд, замовкаю.

Обличчя незворушне. «Ви мені не заважаєте» – написано на ньому.

– Сама собі заважаю, – трошки відкинула спинку крісла, вмощуючись зручніше. – Помовчу, відпочину від себе.

Водій хитнув головою, він розумів: шефиня хоче їхати в тиші. Іванові двічі повторювати не варто. Ледь чутна музика – усе, що їй тепер треба. Головний редактор журналу, вона зазвичай була стримана у виявах емоцій і не вирізнялася балакучістю. Іноді за довгу дорогу

до сусідньої області вони могли перемовитися лише кількома словами. Цю рису він уважав за одну з найголовніших чеснот начальниці. Небалакуча жінка – рідкісна вдача, незаперечний джек-пот у життєвій лотереї такого чоловіка, як він, бо вдома усі його жінки, увесь сімейний жіночий батальйон – дружина, теща, доньки – усі без винятку дуже охочі говорити. Голосно й одночасно. Його вуха кайфували на роботі. Шефиня навіть не здогадувалася, що саме за це він найбільше цінує свою роботу. Її телефонний ступінчастий монолог (він не чув відповідей) був єдиною промовою за всю дорогу, якщо не рахувати запитання «ми мінералку маємо?».

На задньому сидінні біля пляшки з водою лежало дерев'яне яблуко – у коробці з-під подарункового набору, що складався з двох горняток із малюнком розрізаних навпіл яблук. Тепер ця коробка правила за футляр для творіння Майстра. Галя майже не сумнівалася, що його ім'я – Пінзель. З нею майже ніхто не погоджувався, але це не заважало їй триматися своєї думки.

Минулого тижня, перш ніж їхати до Рукомиша, Галя попросила в Магди – вона так і сказала – *яблуко Пінзеля.* Хотіла показати його настоятелеві рукомиської церкви, де зберігали скульптуру святого Онуфрія. Магда замислилася: «Де ж те яблуко?» А тоді підхопилася, рушила до комори, до полиць, заставлених слоїками з варенням нового врожаю, витягла з кутка коробку: «Ось, бери». Але того разу Галя забула яблуко вдома. Тепер узяла, про всяк випадок прихопила, хоч не знала, чи зацікавить воно отця Михайла такої особливої днини.

З настоятелем церковці вони познайомилися кілька років тому: вона – авторка роману про Пінзеля, він – головний хоронитель «Святого Онуфрія», фігури з місцевого каменю – травертину, визнаної за шедевр. Скульптура та ніколи не полишала Рукомиша й церкви Святого Онуфрія. Галя тоді поверталася з Бучача, міста Пінзеля, – це зовсім близько, можна й пішки дійти.

Розповіла тоді священикові, як її з товаришками взяли на кпини з тим яблуком: який то, мовляв, Пінзель? Геній на такі дрібнички не розмінювався, він мислив масштабними категоріями, він такі скульптури різав, що в двері не проходили. «А "Святий Онуфрій" як же? Його масштабним не назвеш». – «А що "Онуфрій"? Були й такі роботи, звісно, нижчі за людський зріст, але бучацький сницар[3] творив переважно для вівтарів і фронтонів будівель. Боцеті[4] – інша річ, де вже без них. Для скульптора ті моделі, ті пробні зразки – як для маляра ескізи, невід'ємний етап роботи. Що ще? Голови ангелів Пінзеля? Було й таке, але ж як компоненти композицій… Будь-що – тільки не яблуко! Бо що може бути простішим від яблука? …»

Галя закинула пляшку з мінералкою на заднє сидіння, підтягла до себе коробку, відгорнула паперові серветки й, неначе зі сповитку, звільнила дерев'яне яблуко з натуральний ранет завбільшки, із затертим уламком на чубку – там був колись листочок на ніжці. Знайома шерехатість під рукою нагадала про той день, коли увесь квартет – Галя, Магда, Ірина, Луїза – надибали цю іграшку в павільйоні секонд-хенду Магда, щоправда, чекала на них у машині, гортаючи книжку, шкодувала, що не залишилася вдома, готувала б книдлі, а не нудилась у задушливому салоні. Яблуко стало для неї «призом за терплячість». Із появою цієї забавки жінки пов'язали ті зміни, що сталися згодом у житті кожної з них. Яблуко покотилося з рук у руки: то в однієї затримається, то в другої погостює. І всіх на своєму шляху обдарувало сюрпризом казкової щедрості. У таку неймовірну картину склалися тоді причинно-наслідкові зв'язки.

Давно його Галя в руках не тримала. Вже й не пригадає, коли востаннє бавились у гру «Замов бажання». Хто бачив яблуко вперше, не одразу й добирав хисту, щоб знайти місце,

[3] Сницар – різьбяр.

[4] Боцеті – зменшені зразки скульптур.

де з'єднано дві половинки. Не з першої спроби зазвичай вдавалося розкрити кулясту форму, подивуватися тонкій роботі майстра – насінинам із чарунками, хробакові у тонелі-сховку, а тоді обережно скласти частини докупи і загубити лінію поміж шкарубких борозенок.

Із бажаннями і мріями проблем не виникало – тільки от диво-яблуко не виправдало надміру сподівань: утомилося від шарпанини та й заснуло в коморі куричівської «Зубрівки», над слоїками з квасними огірками. На торсання не реагувало, остаточно втративши свої реальні чи вигадані чесноти, й ні на що більше не впливало. І навіть ніби потьмяніло. Звичайна дерев'яна іграшка, забавка на короткий час.

Очі відзвичаїлися від яблука, призабули добре знані колись (п'ять років минуло відтоді!) вигини на поверхні дерева. Ті лінії проступали витертими реберцями крізь обдерту тьмяність позолоти, що вкривала колись сферу, і через цю живу порепаність воно ще більше скидалося на стиглий осінній ранет.

Отець Михайло, почувши історію про яблуко Пінзеля, торкнувся бороди широкою долонею: «Чому ви вважаєте, що це, власне, Пінзель?…» – «Біля вашого "Онуфрія" трусить, – сказала Галя, – так ото, коли міцної кави забагато хильнеш. Неначе фонить від нього…» Священик хитнув головою: «Розумію». «І з яблуком так само», – додала вона. Відповідь видалася йому переконливою.

Але ж чи буде нині час для тих оглядин?

«Як спитає, – постановила собі, – то покажу, а як ні – тоді й не діставатиму».

Дороговказ – «Рукомиш». Із траси нічого особливого не побачиш, на швидкості пролетиш і не знатимеш, яку красу затуляє звичайний придорожній пагорб за поворотом на сільську дорогу. Однак коли вихопиш поглядом маленьку маківку з хрестом (вона ховається в траві віддалік), зупинишся, вийдеш із машини, дивуючись, що ж там таке, то вже не повернеш. Підеш собі далі. Туди, де поміж пагорбів, уздовж петлястої стежки, виростають на очах каплички, одна за одною, а тоді з-під самої гори вилущується золотим горішком зі шкаралупи скель церковця, вибирається з-під крутих, навислих берегів, за якими – широкий краєвид на красуню річку Стрипу, на її сріблясті мерехтливі вигини.

Нині той ландшафт – як кадр із фільму катастроф: вхід до понівеченої згорбатілої церковці завалено камінням, а тої скелі, що височіла над долиною, тої скелі, на якій Галя стояла під повівами свіжого вітру, розкинувши руки, немає… Тепер вітер недобрий, він змушує зіщулитися, стулити на грудях кофтинку, дарма що кілька днів тому він дув так само – той вітер зі Стрипи. Не було тоді місця гарнішого та безпечнішого, як цей мальовничий Рукомиш.

Минулого разу отець Михайло показував Галі (вона не випускала фотоапарата з рук) тріщини в церковній стіні. Вони утворилися, казав, коли неподалік прокладали нову трасу, коли вибухи гриміли нагорі… Не минуло й тижня, як серед білого дня скеля зрушила з місця. Це сталося – Галя зіставила дати – саме напередодні приїзду музейників, коли вони мали забрати фігуру святого Онуфрія на реставрацію, бо саме цій роботі заповідалося стати окрасою колекції Пінзеля в Луврі. Французи неодмінно хотіли бачити її в експозиції, яку планували показати в Парижі.

Навколо скаліченої споруди, біля кам'яного завалу зруйнованого бабинця, – людський мурашник. Сільська громада і приїжджі, судячи з вигляду та розмов – музейники. Сперечаються, але без особливого запалу, дехто й підкреслено спокійно, а тоді раптом у когось емоції вихлюпуються через край – і пішло-поїхало… Наче естафетну паличку одне одному передають.

«Не віддамо "Святого Онуфрія"!» – «І пошкодуєте згодом, – це вже хтось із зайд доволі різко. – От де він тепер, у яких умовах? То так ви бережете свою святиню?» – «Най вас це не обходить! Він у надійному сховку!» – спалахує жінка. Кров бухає їй в обличчя. Солідний

дядько з місцевих стримує її жестом і провадить розмірено, впевнено: «Шановні, хто дає гарантії на те, що його повернуть? Хто конкретно?… Сказати вам, як буде?… Нам повернуть копію! Чого дурниці? Які дурниці? А… тоді вже буде пізно… Громада не віддасть. І край!..»

Зненацька дитячим, пискливим голосом у суперечку встряє маленька войовнича бабуся:

– «Святий Онуфрій» – то оберіг нашого села, ви це знаєте? Гоноруємося[5] ним. Сказали нє – то нє!

Шелест паперів, зосереджені погляди, канцелярська лексика. «Угода – прошу уваги! – ви ж самі хотіли, пункт п'ятий… особа, що відповідає… пункт дев'ятий… тепер щодо страхування…»

Плин розмови розточується на дрібні струмочки, і всі говорять одночасно.

«…І щоб ви не мали сумнівів, у судовому порядку, саме так…» – «Добре-добре… у юридичному полі…» – «Шановні! Маємо унікальну можливість реставрувати…» – «Дивіться, яка ситуація…» – «А як Пінзеля палили, то де ви були?… Отож-бо…» – «Та не ми ж палили!..» – «Ви не маєте рації…» – «Забрали на реставрацію – і не повернули, то звідки узятись тій довірі?… Кому варто вірити? Хто правду говорить?…» – «Не гнівайтеся на нас, ми вас шануємо…» – «Дайте документ, яким ви гарантуєте, що повернете його!..» – «Не треба документів!..» – «Дайте документ!..» – «Яке там юридичне поле…» – «Облиште сперечатися: не віддамо!»

Вигуки, бубоніння, шамрання, крики, шепіт, уривки галасливих фраз… Скелі над Рукомишем незворушні й байдужі. Коли б не безладний огром каміння, яке підперло напівзруйновану церкву, то здавалося б, що з цими горами й через століття нічого не станеться. Ніяких змін.

– Як гримнуло!.. як загуркотіло!.. – гуде голос солідного дядька. – Дивом затримався, ось тут мав бути, на цьому самому місці, вірите? То знак нам був – не віддавати…

Його перекриває високий голос любительки сенсацій, яка завжди все знає:

– Десять мільйонів долярів, чулисте? Як нє? Кажу вам, ото стільки він коштує, абисте знали. То хто нам його поверне, смішні ви люди…

Іван заслухався і загубив шефиню. Попрямував до бічного входу в церкву. Може, вона там? А назустріч – знайомець, димчастий вгодований кіт, бігає за сухими листочками, з вітерцем наввипередки. Бавиться, як і того разу. «Сармат!» – згадав Іван.

– Сармате, Сармате! – покликав.

Той навіть вухом не повів.

Каміння зі скелі розтрощило будівлю, похилило дах, затулило собою проломину, страшно й ступити всередину. Стіни бабинця, вхідної частини давньої споруди, зруйновано, кілька великих каменюк – глянув далі, за арку – зсунулися аж під вівтар. Кам'яна лавина зупинилася за сантиметр від тумби у правому куті. Тут, під розп'яттям, прикрашеним вишитим рушником, на синьому атласі, гаптованому золотом, кілька днів тому стояв «Святий Онуфрій» – руки в молитві, очі в небо, пасма бороди та смуги довгого волосся заплели схимника до п'ят. Іван на нього тоді як слід не роздивився, не второпав, від чого шефиню пробирало, чого вона в такому захваті поверталася з Рукомиша. А тепер «Онуфрій» зник зі свого кута. Кажуть, неушкоджений.

Під ногами хрускотіло, протяг холодив потилицю. Іван глянув угору і вийшов із поніверченої церкви. Ще походив між людьми, спинився послухати. Одна говірка бабуся в натовпі захоплено розповідала комусь із приїжджих, як щороку перед Великоднем білили скульптуру над церковною брамою. Скульптура тоді була геть інша, такий собі бовван. Хто ж знав, що під грубим шаром вапна ховається фігура святого Онуфрія…

[5] Гонорувати ся – пишатися.

В усі часи, за будь-якої влади, жіночі руки сповивали його вапном і врешті змінили до невпізнання, врятувавши скульптуру від вандалів та мисливців за антикваріатом. «Роби, що маєш робити, – і нехай буде, що буде» – просте життєве правило спрацювало й тут, аж поки науковці видобули «Святого Онуфрія» з його надійного сховку. Він вилупився на світ Божий, наче з яйця, – і мистецька спільнота не повірила очам: знайшли одну з найкращих робіт Пінзеля!

Ніякі аргументи не могли переконати рукомишан – люди ще міцніше згуртувалися, ствердившись у думці: «"Святий Онуфрій" залишиться в громаді: він село береже від негараздів».

Заслухався Іван. Тоді й священик прикінцеве слово мовив:

– Зрозумійте нас, добродії, «Святого Онуфрія» не віддамо.

…Шефиня розмовляла біля машини з якоюсь жінкою, а тоді озирнулася, шукаючи його. Вони зустрілись очима. «Нарешті! Де ти ходиш?» – зрозумів він цей погляд. Їй щось потрібно в салоні. Сигналізація слухняно писнула. Іван сховав ключі на брелоку в кишеню й поспішив до редакційного «пежо».

– …Тепер багатьом увижається Пінзель. – Жінка з короткою хлопчачою стрижкою вже уважно роздивлялася на дерев'яне яблуко. – Везуть якісь порепані частини скульптур із горищ і підвалів, старі фрагменти меблів із приватних колекцій… «Це Пінзель?» – питаються. Та який там Пінзель! А ще ж завважте, що він мав послідовників, його наслідували, копіювали, хто як міг, кожен у міру свого таланту…

– А як ви визначаєте – він чи не він? – Галю ніби й не дуже розчарувала та відповідь.

«Хлопчача стрижка» («Мистецтвознавець», – припустив Іван) не почула – вона крутила яблуко в руках.

– Як фахівці роблять висновки? Як визначають? – повторила шефиня.

– На основі архівних документів, роблять стилістичні порівняння… Є своя методика. Я, власне, зі скульптурою вісімнадцятого століття працюю побічно, в мене інший напрямок.

– Його можна розняти, – підказала Галя.

– Розняти? – Жінчині пальці намацали місце з'єднання, повернули у протилежні боки – яблуко розтулилося.

– Нема сумніву, що це липа, – констатувала «хлопчача стрижка».

Галя вперше бачила людину, яку цей момент не вразив. «Ну розкрилося – і що?» – було написано на жінчиному обличчі.

– Тільки це можу стверджувати, – спокійно повідомила жінка.

– Липа?

– Дерево – липа. Якісна робота, але підробка. Талановита містифікація. Штучно зістарена новоробка.

Вона стулила половинки яблука, а тоді знову їх розняла. Цього разу щось змусило жінку пильніше придивитися до його нутрощів, вона віддала одну половинку Галі, а другу мало не нюшила, наблизивши до короткозорих очей.

– Цікаво, – сказала нарешті. – Те, що я бачу, – або дивний збіг, або жарт, а найімовірніше – відверта провокація… Хтось намагався повторити печатку Пінзеля, доволі невдала спроба…

Вона провела пальцем по нерівній опуклості на внутрішньому боці яблука, поруч із тим місцем, де насінини ховаються в чарунках.

– Приблизно така сама мітка є на плечі… – Вона підвела очі. – Якщо ви більш-менш обізнані з творчістю Пінзеля…

Галя ствердно хитнула головою.

– … на плечі «Алегорії Мужності».

Галя знову хапливо кивнула: мовляв, знаю про таку скульптуру і про малюнок на її плечі. І миттю відчула роздратування від того, що намагається сподобатися співрозмовниці. Чи що означає її запопадливість?

– Та скульптура… – лагідно провадила тим часом жінка, якій, одначе, здалося, що її співрозмовниця лише вдає з себе обізнану в цьому питанні, – та фігура юнака викликає щире захоплення, бо напрочуд досконала. Але насправді вона має помітний ґандж – опуклий малюнок на плечі. Наче потворний знак від опіку.

– Подібний до колоїдного шраму, – додала Галя.

– Саме так, – здивовано підтвердила «хлопчача стрижка» (лише тепер жінка повірила в обізнаність своєї співрозмовниці). – Тоді ви знаєте, про що йдеться. Обличчя чоловіка – ось що чітко прозирає на плечі скульптури. Це міг бути автопортрет скульптора, єдине зображення Пінзеля. До таких автографів удавалися майстри у вісімнадцятому столітті. Хоча… це тільки гіпотеза, до якої я ставлюся з неабияким сумнівом. А щодо вашого яблука, то хтось, знаючи про «Алегорію Мужності», міг просто так пожартувати.

І тут Галя зрозуміла: жінка ж на неї натякає, мовляв, майстерно виготовили підробку, тепер намагаються продати.

– Але це яблуко… – Галя спробувала захистити його. – Воно має певні властивості… Коли воно потрапило до нас із товаришками, то якимсь чином – не знаю, як саме, – вплинуло на наше життя. На певні важливі речі, розумієте? Воно – звучить дивно, а все ж… – ніби притягає сприятливі умови й обставини, розумієте?… Творить удачу і підтримку… Відтак те, чого прагнеш, справджується. Без власних зусиль нічого б, звісно, не вийшло, – поспішила додати вона, – але, з іншого боку, і без нього б не вдалося, розумієте? Відчувався певний взаємозв'язок, такий собі ланцюжок: думка – бажання – певні маніпуляції з яблуком – зусилля – результат.

Із виразу жінчиного обличчя було зрозуміло, що вона лише з увічливості слухає, силкуючись приховати іронію в погляді. Вона озирнулася на групку людей, що збиралися біля машини неподалік, стулила половинки яблука, старанно припасувала одну до одної. Галя стежила за її акуратними рухами, розуміючи, що даремно спробувала ще раз перевірити свою версію про автора яблука.

– Принаймні тоді, коли це яблуко до нас потрапило, воно діяло як своєрідна чарівна паличка… – Її слова пролунали геть непереконливо.

– А потім? – усміхнулася жінка.

– А потім щось сталося, воно ніби вичерпало свої чудодійні можливості.

– А ви не ховайте його по коробках, – уже відверто сміялася «хлопчача стрижка». – Дайте йому подихати вітром, сонцем, відчути погляди людей, випустіть його на волю, може, воно, наче батарейка, мусить заряджатися.

Жінку гукнули – вона рішуче озирнулася. На неї вже чекали біля машини. Дехто з приїжджих помітно пожвавішав, із полегкістю залишаючи непривітне місце.

– Зрештою, можна показати вашу знахідку ще комусь…

– Дякую, не варто.

«Хлопчача стрижка» махнула рукою колегам: іду! І подала Галі яблуко.

– Нам іще до Бучача їхати… А це ваше яблуко – не помічали? – схоже на айву.

Чомусь ця жартівлива заувага зачепила Галю. Ще й підбори туфель, не менш недоречних тут, ніж домашні капці, повсякчас угрузали в землю. Вона переступала з ноги на ногу, як учениця біля дошки. Яка айва?

– На вашому місці… я принаймні спробувала б це перевірити. – У Галиному голосі прозвучали нотки такої переконливої впевненості, несподіваної навіть для неї самої, що жінка зупинилася. – Новачкам щастить. Ви все зробили як слід, ритуал відбувся, вам залишилося подумати про якесь бажання.

Галя дивилася вслід своїй співрозмовниці. Та видалася їй зарозумілою й занадто категоричною. Досить. Припинити будь-які спроби консультацій, щоб не викликати очевидних чи прихованих глузів. Пінзель то чи не Пінзель – правду кажучи, авторство нічого не важило. Яблуко наділене надзвичайними властивостями, воно таїть у собі не менше загадок і запитань без відповідей, ніж його гіпотетичний автор. Невідоме авторство не змінювало суті цього предмета, без сумніву надзвичайного.

Вона залишила яблуко на задньому сидінні в салоні й пішла з фотоапаратом до церкви привітати отця Михайла, до якого вже можна було доступитися.

… Галя так і не довідається, що її випадкова знайома за кілька днів буде вкрай здивована несподіваним збігом обставин. Бучачани, які зустрінуть музейників вороже й навідріз відмовляться від усяких спроб порозумітися, які нізащо не захочуть віддавати на виставку до Парижа дияконські врата з церкви Святої Покрови, за кілька днів змінять свою думку й погодяться віддати реліквію на якийсь час, дарма що попередній досвід свідчив: усе, що беруть тимчасово, ніколи вже не повертають. Отож, серед сорока семи робіт Майстра, що їх відібрали фахівці для виставки у Франції, будуть і різьблені врата з Покровської церкви, а кам'яна скульптура Пінзеля залишиться в селі, у надійному сховку, накрита веретою. Певні логічні пояснення ці два факти, без сумніву, мали. Але жінка, яка в Рукомиші назвала яблуко айвою, навіть не наважилася ні з ким поділитися дивним спогадом і, зміркувавшись, визнала його за один із випадкових збігів, якими рясніє життя. Того дня, в Рукомиші, йдучи від жінки з яблуком до своїх колег, вона подумала: *«Гаразд, зі "Святим Онуфрієм" не склалося – нехай би вдалося переконати бучачан…»*

Поки Галя говорила з людьми, поки обходила церкву з фотоапаратом у руках, Іван, відкинувшись на сидінні, спав. Він умів засинати будь-де і відновлювати сили за півгодини. Коли розплющив очі, внизу, біля церкви, отець Михайло говорив щось у камеру: невідь-звідки взялися телевізійники, вони кивали головами, приступивши до нього зі своїми мікрофонами.

Священикові було не до яблука, Галя його так і не показала.

…За вікном – змазаний строкатий малюнок придорожніх дерев і кущів, миготлива імпресіоністична смуга. У машині затишно, наче в хатці. Босі ноги – на капцях, яблуко – на колінах, сонце бавиться з ним, пестить теплими полисками, торкається пальців рук.

– Справді роботи Пінзеля їдуть до Лувру?

Запитання вириває Галю з млосної задуми. Іван пояснює: його найбільше здивувало, що до Парижа поїдуть навіть старі пошкоджені скульптури – без рук чи навіть без лиця…

– Звісно, поїдуть. У листопаді відкриють виставку.

– А що означають ті малюнки?

– Які саме?

– На плечі і той, що в яблуці. Вони що, однакові?

Галя лише кивнула, озвалася сонним голосом:

– Ніби автограф. Авторський знак.

Їй не хотілося більше про це говорити, принаймні сьогодні.

Свого часу яблуко вже побувало в руках експертів, вона вже чула: «Це не Пінзель». Тому й головному знавцю й рятівникові багатьох робіт скульптора – Борисові Григоровичу Возницькому – його не показала. Не склалося. А далі питання зникло само собою, бо яблуко втратило колишню силу, обдарувавши кожного за принципом «одна мрія в одні руки», струмок його щедрот усох, можливості вичерпалися – і яблуко сховали в Магдиній коморі на віллі «Зубрівка».

Розчарування від слів співрозмовниці не було. Навпаки. Як вона розгледіла те, чого ніхто не помічав дотепер? Ті всі нерівності й опуклості, що склалися в автопортрет майстра? Для цього треба було впіймати сонячне світло під певним кутом і чи не в певному місці, рознявши половинки яблука під самим Бучачем, де скульптор жив від середини сорокових до початку шістдесятих років вісімнадцятого століття…

Це відкриття таке ж невідворотне, як обіцяний землетрус у Рукомиші.

2. Ірина. Хто не вміє тримати язика за зубами?

Перевірила своє спостереження, наче дослід провела. От, мовляв, іду тепер на зустріч із дівчатами. Тою самою дорогою, що й до музею, на якій переважно все й трапляється. Тими ж вулицями. Щоправда, не до самої Митної площі,[6] де музей Пінзеля. Перед Бернардинським костелом повертаю ліворуч. І що я бачу? А нічого. Нічого не відбувається. Звичайні перехожі довкола.

Де ж ті пінзелівські типажі? Де ті химерні подорожани?… Немає. Заклопотані сучасники поспішають хто куди. Хаотичний мурашник великого міста. Емоції ховаються за масками байдужості; лише коли-не-коли зблисне живий погляд – усміхом або глибинним смутком. Але ніщо не викликає ошелешення, як тоді, коли нетутешній подорожній трапляється назустріч, заблукавши у часі.

Пінзель розставляє своїх посланців тільки на шляху до себе. Ірина в цьому переконувалася не раз.

Глянула на годинник – іще є час. І пішла-таки на Митну. В музеї Пінзеля її вже впізнавали, вона переступала поріг і опинялася у вісімнадцятому столітті. Біля Самсона й Авраама, біля ангелів та Богоматері зі сльозою на щоці; на неї чекали музейні скульптури, застиглі у своїх гіпертрофованих позах, у пристрасному, екзальтованому пориві, а також добре знайомі постаті святих і грішників. Тепер основну частину робіт уже забрали на реставрацію й поспіхом готували до показу в Луврі. Газети писали про унікальність дерев'яних скульптур основоположника нової барокової експресивної пластики, про те, що нічого подібного до неї в Європі нема…

То чи спрацює нині теорія невипадкових зустрічей?

Ірина завжди іронічно ставилася до можливостей «яблука Пінзеля» і не надто цікавилася роботами майстра, який творив понад два з половиною століття тому, а тут саме від нього запалилася новою ідеєю і працювала тепер над новою колекцією одягу з робочою назвою – хто б сказав їй про це ще рік тому! – «Пінзель».

Майже всіх учасників майбутнього показу, тих, хто згодом виходитиме на подіум, Ірина побачила на вулиці. Дорогою до Пінзеля. Не раз ішла вона до музею барокової скульптури, навмисно подовжуючи й заплутуючи маршрут, бо вже знала: зараз почнеться… Шукала можливості затриматися, підгледіти і підслухати. Міські барви проступали чіткіше, форми робилися опукліші, обличчя наближалися так, що можна було розгледіти кожну рисочку.

Високе й низьке, виняткове й буденне поєднувалися в живі, рухливі форми. Царський, сповнений погорди, поворот голови звичайної жінки, що вибирає помідори на Галицькому базарі. Занурений у себе погляд чорнявого молодика з рельєфними засмальцьованими кучерями: він стоїть замислившись на зупинці, пропускає трамвай за трамваєм… Патриціанська горбинка носа – ах, яка лінія! – крикливий пияк завзято свариться з крамаркою в прочинених дверях, задирає до неба профіль із гострим кадиком.

Такі типажі траплялися лише дорогою до Пінзеля, а в інші дні його посланці ховалися в нетрях великого галасливого міста.

Одного разу Ірина пішла назирці за чоловіком екстравагантної зовнішності, наважилась, обганяючи, торкнутися його рукава…

– Не дивуйтеся, прошу вас… – почала була.

– *Sorry?* – усміхнувся він, показавши великі білі зуби.

Норвезького професора до свого майбутнього показу мало не залучила. Він натомість виявив неабияку зацікавленість, навіть запросив львівську дизайнерку, старанно розтягаючи

[6] Митна площа – площа у Львові.

голосні й приголосні звуки та демонструючи обізнаність із місцевими звичками, *на-а кавву.* Якби залишився у Львові до жовтня, охоче вдався б до *new experience.* Двозначно прозвучало. Продовжувати коротке знайомство – Йоган мав у Львові ще кілька днів – Ірина делікатно відмовилася.

Вона тепер слухала музику навіть на вулиці, хоч сама колись попереджала доньку: «Будь уважна, Сонько, я тебе прошу! Ходиш, вуха заткавши. Напруж увагу хоча б тоді, коли переходиш дорогу…» Зустрічі з Пінзелем лягали на музику його сучасників, Ірина накачала її з Інтернету – Бортнянського, Березовського, Веделя…

Обходила скульптури, наближалася до них упритул – вони вловлювали звуки в її навушниках і починали свій містичний танець. Часом, здавалося, вони ззиралися між собою за її спиною, надто пустотливі малі ангелятка.

Згодом вона зауважила, що Пінзелеві ще більше пасує новітня музика, особливо джаз: він обігнав свій час, разом зі своїми янголами, дорослими м'язистими хлопцями з гарними тілами та пухкенькими малятами-херувимчиками. Вона вдивлялась у фактуру понищеного дерева зі збереженим де-не-де шаром левкасу, заглядала в тріщинки. Її цікавила кожна складка на одязі, ці всі драперії, кожна випнута жила на шиї. Ніде вона раніше не бачила, щоб скульптор обдаровував ангелів такими людськими обличчями. Вони наче шкірилися до глядача й переморгувалися, щойно він відводив погляд.

Костел кларисок нищили дощі, сніг із дірявого даху рік у рік залишав на стінах, просто на розписах, брудні патьоки, у кутках було сиро і цвів грибок. А французи тим часом уже готували для дорогоцінних скульптур спеціальні ящики із клімат-контролем для бережного транспортування.

У прохолоді колишнього костелу лунали тільки її кроки. Ірина обійшла триметрового ангела, спробувала повторити позу скульптури: голову нахилила, руки склала перед грудьми… Неусвідомлений рух, потреба повторити досконалість.

Збоку за нею стежив, усміхаючись, чоловік. Спіткнулася на його погляді, зашпорталася, наче наступила на камінь. Звідки він тут узявся, цей відвідувач? Як вона його не помітила?

Повільно опустила руку, ледве стрималася, щоб і самій не всміхнутися. Надала обличчю виразу доскіпливого екскурсанта, що вивчає експонат, указівним пальцем торкнулася верхньої губи й перейшла до іншої скульптури. Глухий звук її підборів бився луною в стіни й віддавався під склепінням старого костелу.

– Що тут було за радянських часів? – почула позад себе. – Склад?

Озирнулася – це не до неї.

– Склад, – охоче відповіла музейниця, вийшовши зі свого закутка, – і наприкінці вісімнадцятого століття – теж склад. Тут, при костелі кларисок, був свого часу й жіночий монастир, а коли монастир закрили, то костел пристосували під склад.

– І що тут тримали? Каву? Дрова? Свічки? – допитувався відвідувач.

– Тютюн… Сто років – від кінця вісімнадцятого до кінця дев'ятнадцятого століття тут тримали тютюн. – Музейниця переводила погляд із чоловіка на жінку, розповідала їм обом. Більше нікого в музеї, крім цих двох, не було.

Ірина слухала одним вухом, нишком позираючи на чоловіка. Важко було визначити на око, скільки йому років. Геть сивий, коротке волосся їжачком. Обличчя, раз побачивши, вже не забудеш – через своєрідний, навіть унікальний малюнок глибоких зморшок на щоках. Від зовнішніх кутиків очей до підборіддя тяглися дві вигнуті борозни, два рівчаки, вони майже сходилися на підборідді, наче поздовжні заглибини на альті. Що ж, майстер Пінзель не порушив свого правила: він і сьогодні відрядив до неї посланця – тільки цього разу аж до самісіньких скульптур.

Вони вийшли з музею майже одночасно. Ірина стишила ходу, почекала, поки незнайомець порівняється з нею, а тоді без зайвих слів та обхідних маневрів, коротко пояснивши, хто вона така, запропонувала йому взяти участь у показі мод за мотивами творчості Іоана-Георга Пінзеля. Чоловік не здивувався, тільки лінія зморшок ворухнулася.

– Моделлю, – усміхнувся, – бути ще не доводилося.

Ірина залишила йому свою візитку. Він відповів, що забув свої вдома, вона записала його телефонний номер та ім'я в мобілку – Ян Кумпа.

Дивний видався вечір. Мабуть, вона загралася в ті подібності, бо дорогою до ресторанчика зустрівся їй ще й батяр,[7] схожий на Андрія, її чоловіка, вже знову колишнього. Вона миттю зреагувала на цю випадковість: відсахнувшись від зустрічного, затримала на ньому погляд – він це помітив, була впевнена, навіть озирнувся їй услід. Вона теж за деякий час не стрималася й зирнула через плече: чоловік і на відстані статурою та ходою скидався на Андрія.

Той шлюб був приречений на фіаско. Після того як вони так несподівано й блискавично зійшлися вдруге – на щиру втіху доньці і друзям, – Ірина недовго відчувала себе двадцятирічною. Відновлений зв'язок протримався недовго. Чого так сталося? Їхнє повторне об'єднання було наче той сяк-так загоєний перелом кісток. Якось воно стулилося і якось трималося купи, але нило й сіпало раз у раз, віщуючи новий напад болю. Невдало зрослося. Довелося вдруге зламати, ризикуючи залишитися на все життя калікою. Андрій на це зважився перший: утнув у своєму дусі – знайшов собі роботу в Лівії (сказав, що запропонували), там, мовляв, сухий закон, от я й житиму за законом. Наче річ була тільки в тому, що він почав випивати. «Кругом сама брехня, – сказав якось він їй. – І ми всі ділимо між собою відповідальність за цю брехню». «Живи своїм приватним життям, – сказала вона тоді, – іншого в нас не буде». Він тільки глянув на неї й нічого не відповів.

Тепер Андрій пильнував здоров'я жінок десь у Лівії. Шоколадні немовлята приходили в білий світ через білі руки львівського лікаря, який начебто без ніяких емоцій покинув своє відділення в пологовому будинку хоч здавалося: ніколи звідти не піде. Роками вкладав у цей заклад усю свою енергію, весь свій час, а тут зняв з полиці щербате керамічне горня, зібрав валізу – тільки його й бачили. Ніби на іншу планету перебрався. Говорить тепер арабською мовою, повертатися не збирається і справді, як каже Сонька, не п'є. Вона з батьком скайпом спілкується.

Вечір не приніс полегшення: серпнева спека лише відступила, але розпечений асфальт і далі випромінював тепло. Ірина відповіла на привітання двох незнайомих жінок, таке траплялося не раз: вони її знали, вона їх – ні. З кожною публікацією в журналах мод, із кожним її новим інтерв'ю такі випадки частішали. Усміхнулася їм, ніби знайомим. Глянула на годинник: до зустрічі було ще кілька хвилин. Переступила поріг кав'ярні – і наче у прохолодну воду зайшла. Кондиціонер, зручні крісла, приємний запах. Коли б не розмова, заради якої вона подруг покликала, все було б чудово.

Про Андрія вона з дівчатами не говорила. Вони не надто й розпитували, а вона не давала приводу цікавитися. Коли він від'їхав, вона з гарячковим піднесенням узялася вдосконалювати свою майстерню-ательє і, зробивши кілька випадкових кроків, раптом заспокоїлася й зосередилася на основних напрямках. Люди потребували капелюшків, шапок, кепі та інших жіночих і чоловічих головних уборів. Безліч потенційних клієнтів у холодні місяці ходили вулицями простоволосі, бо вважали, що їм шапки не пасують. Ірина поставила собі за мету переконати скептиків у протилежному. Вона вигадувала фасони, трансформуючи

[7] Батяр – гульвіса.

основу давнього народного строю в сучасні варіанти, черпала натхнення в минувшині, зміцнювала свої ідеї можливостями новітніх технологій. Дівчата-майстрині втілювали її задуми, а покупці не обминали маленької крамнички «Крапка над і», яка містилася в бічному крилі Ірининої майстерні й мала окремий вхід і вигадливо оформлену вітрину. Не тільки головні убори продавали там, а й авторські торби – «шалено привабливі», як висловилась одна захоплена клієнтка. Ті полотняні торби на двох ручках прикрашали аплікаціями, вишивками, принтами, використовували різноманітну техніку. І ціни на них були цілком прийнятні. Часто траплялося й таке: хтось приходив по недорогу торбу, а йшов додому ще й із шапкою, яку давно шукав; вона наче навмисно саме для нього була зшита, і її ціна вже нічого не важила.

Так чи так, але Ірина і далі влаштовувала покази своїх нових авторських колекцій – з подиву гідною затятістю, двічі на рік. Задля цього доводилося додержувати суворої дисципліни, дивуючи оточення своєю організованістю. Вона жила за своїм власним календарем: нова колекція на осінь-зиму, нова – на весну-літо. Рік у рік. Якоїсь бізнесової користі й фінансового зиску з тих показів майстерня не мала. Надто останніми роками, коли малий бізнес потерпав від загальної скрути. Але Ірина повторювала улюблену фразу тітки Уляни: «Все так не буде», – і разом зі своїми закрійницями та майстринями знов і знов бралася до чергової колекції, а заробляли вони на торбах, шапках і капелюшках.

Вона й сама носила те, що виготовляли в її майстерні, була мов наочна реклама своєї фірми. На неї скрізь усі роздивлялися, вивертаючи голови. Останньою її фішкою – вона запевняла, що це потреба часу, – стали дві сумки. Водночас. Носила їх парами, їй було так зручно. Одна на плечі, на широкому довгому ремінці, друга – на короткій ручці завширшки з долоню. Або одна – на папери й документи, друга – на косметику та всякий дріб'язок, на мелену каву в паперовій торбинці і на сушену м'яту в бавовняному мішечку стягнутому тасьмою. Був іще такий варіант: обидві сумки – майже однакові, одна менша, друга більша, пласкі і зручні саме в парі, та ще й в одній руці. Одна – з айпадом, друга – з тим, що жінки зазвичай носять із собою.

У тому, щоб розкласти свої речі в дві сумки, був певний сенс, не кожному зрозумілий. Ірина цю потребу в своєрідному комфорті обертала на повсякденну моду, вигадуючи безліч варіантів і комбінацій. Тут головне було не збитися на банальність – не сумка та продукти в целофановому пакеті (такі поєднання для жінок були надто буденними), а саме дві різні жіночі сумки. В одній з них можна було ховати хліб, помідори й кефір, але про це ніхто б не здогадався. Ірина любила і чоловічі сумки, особливо лаконічні несесери без жодної прикраси, з безліччю кишеньок. У чоловічому гардеробі є сила-силенна зручних, практичних і гарних речей. «Не варто відмовляти собі в тому, щоб мати їх», – пояснювала вона свою схильність запозичувати чуже.

У новій кав'ярні, куди вона покликала дівчат, іще ніхто з них не був. Вони взагалі зустрічалися тепер нечасто. Бажання та потреба залишилися, а можливості зникли. Соромно сказати, ганьба визнати: це колись були «фіалки щосереди» і зустрічі щотижня. А тепер їхня четвірка геть вибилася з ритму – то одна не може, то в другої не виходить, то третя десь їде, а четверта пропонує іншу дату.

Тиждень тому дівчата влаштували Ірині сюрприз. Зателефонували: «Ти вдома? То став чайник! Ми зараз будемо, скільки можна відкладати зустріч». Вона миттю зметикувала: є риба, є листкове тісто з супермаркету. «Привезіть білого сухого», – попередила. І коли вони приїхали, в духовці вже рум'янився пиріг із нототенією…

Готує вона не так часто, але, якщо вже береться, оплески вдячних їдців гарантовані.

Кількох днів не минуло відтоді, а Ірина вже не раз відганяла від себе думку: краще б вони тоді не приїздили. Вона не стрималася того вечора й розпатякала завчасу свій секрет, а хтось із найближчих подруг передав його далі. Дійшла цього висновку безсонної ночі,

коли все розклала по поличках і зрозуміла: ніхто не міг того знати, що знають її товаришки. Тому і збирала їх, зосереджена й діловита, неначе прес-аташе перед відповідальною прес-конференцією. Тому і вийшла раніше, щоб заспокоїтися й не наламати дров.

Офіціантка в синій сукні з білим комірцем упізнала Ірину:

– Ах!.. Не може бути, я щойно про вас у журналі читала! Як мені ваші торби подобаються! Особливо ті, з ромбами! Я таку маю, мені товаришки подарували. Ви моя улюблена дизайнерка!

Дівчина стояла, притискаючи до грудей записника. Ірина знітилася, уявивши, яке набурмосене обличчя в неї щойно було. Замовила різні страви, щоб можна було скуштувати всього, вибрала десерт – груші в карамелі, а з вином постановила зачекати: хтозна, чого дівчата забажають.

Офіціантка повернулася, накрила стіл на чотирьох і витягла з кишені листівку: підпишіть мені, будь ласка! Ірина спитала ім'я і, майже не відриваючи олівця від паперу, однією лінією намалювала дівчину з таким самим косим чубком, у форменій темній сукні з білим комірцем і з торбою-тайстрою в ромби на плечі. Як іноді легко зробити людину на мить щасливою! Офіціантка сяяла.

Дівчата прийшли одна за одною. Ніхто не спізнився. Галя перша. Поставила біля себе велику сумку, схожу більше на дорожню, сіла спиною до дверей, роззирнулася по невеличкій затишній залі: гарно! А тоді почала розповідати про Рукомиш, але зупинилася, простеживши за поглядом Ірини, повернулася – на порозі стояла Луїза… У новій сукні баклажанового кольору з ниткою перлів на шиї. Привітання, поцілунки, усмішки… Повела знову: «Так от, кажу, у Рукомиші…» Але Луїза навіть не встигла второпати, про що йдеться. З'явилася Магда з новою зачіскою. Попелястого відтінку русяве волосся ніколи не знало фарби, тепер, пострижене коротше, ніж зазвичай, воно ще більше підкреслювало морську засмагу на обличчі товаришки. Магда ще тиждень тому зібрала щедрий урожай компліментів на Іриниій кухні, під рибний пиріг із білим вином. Куричі кілька днів тому повернулися з Созополя, куди їздили з дітьми. Вони залишалися вірними Болгарії. Стрижка і щоденні пірнання по рапани й мідії зробили Магду на кілька років молодшою.

– Знаєш, що твоя перукарка мені сказала? – Магда всміхнулася до Галі. – Чого не зможе психотерапевт, те легко вдасться перукарці першої категорії, не кажучи вже про вищу… А що? Давно такого настрою не було, а секрет полягає у вдалому поході до перукарні.

Подруги жваво й піднесено обговорювали ефект перевтілення. Тільки Ірина поводилася стримано, усміхалася, мовчки похитуючи головою. Розмова – під вино та наїдки – не зосереджувалася на чомусь одному: то котилася, перестрибуючи й повертаючись до початого, а то раптом заглиблювалася в якусь дрібницю чи уривок випадкової фрази, аж нарешті, проковтнувши поспіхом кілька важливих новин (потім, мовляв, до них вернемося!), усі загрузли на темі Пінзеля. Принаймні двом із чотирьох цієї миті вона була найближча. Проте активність демонструвала лише Галя. Ірина сиділа напружена й замислена. Галя готувала для свого журналу спеціальний репортаж про скульптуру святого Онуфрія, яку восени мали повезти до Лувру, а тепер уже ніхто й не знає, чи повезуть. Фігуру перенесли з напівзруйнованої церкви і сховали десь у селі, найпевніше у священиковій хаті.

На товаришок чекав сюрприз. Галя витягла з великої сумки коробку, дістала яблуко. Давно не бачили? Справді, давно. Відтоді як переконалися, що колишнє диво втратило свої властивості: загадуй чи не загадуй бажання, хоч жартома, хоч серйозно – не допоможе нічим. Виконало по одному, нехай і найважливішому, – і досить. Але якщо добре розміркувати, то самі собі усе й зробили. А яблуко відіграло роль додаткового стимулятора, пришвидшувача подій.

– Чого ти раптом про нього згадала? – Луїза торкнулася губами краю фужера.

Вона смакувала вино, не звертаючи уваги на сир, бо додержувалася тепер суворої дієти, з якої викреслила все біле. Сири теж потрапили під загальне правило, хоч дівчата запевняли Луїзу, що молочних продуктів воно не стосується.

– Хочу вам дещо показати… – Галя обережно розгорнула яблуко, поставила в центрі стола одну половинку. – Дивіться! Бачите? Ось тут, трохи праворуч, під таким кутом… щоб світло звідси падало… та ви що! Куди ви дивитеся?

Першою озвалася Луїза:

– На обличчя ніби схоже…

– Обличчя і є, – підтримала Магда. – Ці опуклості – то ж ніс, брови, губи…

Галя чекала, що дівчат візьме шок, а вони тільки визнали, що раніше не помічали тих нерівностей на внутрішній поверхні.

При певному освітленні рельєф усередині яблука перетворювався на лице – саме на лице людини, і ця людина стогнала, кричала або відчайдушно намагалася щось сказати.

– Схожий портрет є на плечі скульптури… – Ірина наморщила чоло. – Як її?… «Алегорія Мужності»!

Вона вже знала про Пінзеля та його роботи не менше за Галю.

– Мистецтвознавці вважають, що це автопортрет Пінзеля, – пояснила дівчатам Галя.

– На деяких моїх моделях у новій колекції будуть принти з цим портретом, – знехотя докинула Ірина. – Але про це – попереджаю! – не варто нікому розповідати.

Дівчата забули про яблуко. Ірина наче довго стримувала себе і от нарешті дала волю язику, її голос задзвенів чужими напруженими нотами.

– Чого ти? – не зрозуміла Магда.

– Якщо я вас… усіх разом… чи кожну окремо… прошу… – Ірина чітко вимовляла слова, роблячи між ними помітні паузи, – прошу про щось не розповідати… то я сподіваюся на ваше мовчання. На те, що так воно і буде.

Подруги спробували всміхнутися.

– Ой-ой, скільки пафосу навколо чергової таємниці, звісно, мовчатимемо як рибки. Кажи.

Галя підняла долоню:

– Обіцяю!

Луїза кивнула головою. Магда чи то вдавано, чи то здивовано розвела руками:

– Та не тягни вже, кажи. Звісно, нікому нічого не розповімо.

Але Ірина не мала наміру підтримувати жартівливий тон. Настрій, що його вона так старанно тамувала, вмить вирвався на волю. Тепер його вже було важко приховати. Вираз її обличчя був такий, що стало зрозуміло: їй не до жартів.

Подруги припинили дзеленчати ложками в горнятках із кавою та шарудіти серветками.

– Що сталося? Нікому ми про ті принти не розкажемо, чого так хвилюватися?

– Які, до дідька, принти? – Ірина стягла з колін яскраву серветку і ляснула нею по столу. – Через ваші довгі язики до мене тепер не приїде… – Вона зупинилася на мить і закінчила: – Вів'єн Вествуд. Доведеться обходитися на показі без неї. Зрозуміло?

Ніхто нічого не зрозумів.

– Як не приїде?

– А ми тут до чого?

– Наші довгі язики???

На них почали озиратися ті, хто сидів за сусідніми столиками. Подруги стишилися, зсунули голови до центру стола і зажадали від Ірини, чиє обличчя пішло червоними плямами, пояснень.

З'ясувалося, що сталася катастрофа: котрась із трьох – Галя, Луїза або Магда – розповіла, бовкнула, розпатякала, одне слово – зрадила. І тепер те, що було під категоричною

забороною, – інформація про приїзд Вів'єн Вествуд до Львова – вже не таємниця. А саме на цій жорсткій умові, власне, наполягала британська дизайнерка: ніякої попередньої інформації, аж поки з'явиться остаточне підтвердження. Ірина, цілком зрозуміло, не стрималася, розповіла. Але ж своїм найближчим подругам! І просила тиждень тому на кухні: «Дівчата, благаю, нікому».

І що вийшло?

Дівчата не зводили з неї очей: що вийшло?

Приходить вона на прямий ефір, а дівчина-телевізійниця, яка їй надзвонювала, випалює перед камерою: «З абсолютно достовірних джерел нам стало відомо, що до Львова приїздить зірка світового дизайнерського мистецтва Вів'єн Вествуд! Вона вийде на подіум як звичайна модель, щоб підтримати свою українську подругу! Вітаємо!»

Ірині мало не відібрало мову ледве виплуталася, сказала: мовляв, про це ще зарано говорити, і яка там подруга, щось намолола, виправдовуючись із дурнуватим виглядом.

А далі – який жах! – новина розлетілася Інтернетом: до нас їде незрівнянна Вествуд!

– Скажіть ще, що ви вчора Інтернету не бачили, не читали нічого. В Україну, до своєї подруги, їде сама Вествуд! Кожен прибрехав, що зміг. Один сайт навіть написав, що це буде спільна колекція, яку незабаром покажуть у Європі. Ви що, не чули, не бачили?

– А ти думаєш, світ лише навколо тебе крутиться? Уяви, не бачили! Яке це має значення?

– Тепер уже ніякого! – махнула Ірина рукою.

Збіг чи не збіг, але з офісу Вествуд надійшло вибачення: доведеться відкласти візит до іншого разу, Вів'єн не зможе приїхати з поважних причин. З яких саме, не уточнено, лише натякнули на стан здоров'я. Хіба можуть такі збіги бути випадковими?

– Що ж ти одразу нам не подзвонила? – Галя отямилася першою.

Її найбільше здивувало не саме розголошення таємниці, а те, що Ірина витримала кількаденну паузу, знаючи про витік інформації, запідозрила їх у надмірній (та що там надмірній – злочинній) балакучості або, кажучи просто, у зраді інтересів товаришки, однак телефоном розмовляла з ними нормальним тоном, готуючи отакий розбір польотів.

– А я хотіла на вас подивитися! – підтвердила підозри Ірина. – В очі ваші хотіла глянути!

– У брехливі очі зрадниць! – ядуче додала Луїза.

– Дівки, – Магда зупинила сварку, підвівши долоні вгору, – що взагалі відбувається?

– Це я вас запитую, що відбувається, – на Ірину як найшло.

Вона не дала себе збити на манівці, ставила одне запитання за одним, із притиском, наче слідчий. Подруги слухняно відповідали, піддавшись її енергії, дозволивши втягти себе в небезпечні і принизливі розбірки; вони плуталися у відповідях, червоніли й затиналися. «А може, ти Соньці своїй сказала?» – «Сонька нікому не розповіла б!» – «А може, комусь на роботі?» – «Та яке на роботі?… Я лише вам сказала».

– А я навіть Куричеві нічого не сказала, – виправдовувалася Магда. – Запитай у нього. Ти ж знаєш: він ніколи не бреше, навіть коли варто збрехати.

Двічі дзвонила Сонька, і двічі схвильована Ірина збивала доньчині виклики, випадково торкаючись не там де треба на своєму новому сенсорному телефоні, до якого вона ніяк не могла звикнути. Він її дратував, вона вже поклала собі поміняти його на звичний.

Розходилися з неприємним осадом на душі. Навіть груші в карамелі не поліпшили настрою. Жодна їхня зустріч не мала такого сумного фіналу. Траплялися, звичайно, якісь непорозуміння, але щоб прощатися, ховаючи очі, – такого ще не було. І кожна подумала, що всяке може бути. Може, і справді хтось проговорився… Ненавмисно, певна річ, а просто не подумавши про можливі наслідки. З певністю можна сказати хіба що про себе: я й словом ніде не прохопилася, не видала таємниці. А інші – хтозна. Може, десь і обмовилися…

Хробак сумніву ворухнувся в душі кожної і спричинив те, чого між ними теж ніколи не було, – плітки позаочі. Луїза, ледве переступила поріг свого помешкання, зателефонувала до Галі:

– Я розгубилася, чогось бекала, як та вівця. А слід було сказати Ірині, що вона з глузду з'їхала. Що виробляє! Ви як собі хочете, а я зараз їй подзвоню і дещо скажу. Зовсім зазіркувалася. Як не скажу – не засну.

І вони несподівано зійшлися на тому, що популярність відомої дизайнерки, їхньої близької подруги, відчутно зіпсувала її вдачу. Ірина тепер не знаходила й годинки на товаришок, натомість марнувала вечори у «Фейсбуці», відписуючи незнайомим людям. А ще вона ґуглила інформацію про себе і болісно реагувала на гризню колег, про яку навряд чи здогадувався хтось не з дизайнерського кола. Але їй здавалося, що це і є одна з найважливіших проблем світу.

– А ми що, кращі? – розвинула тему Галя. – Теж одна на одну часу шкодуємо. З кимось другорядним іноді більше буваємо, ніж із близькими людьми. Щось важливе минає повз нас, і от ми вже дожили до того, що з'ясовуємо, хто кому і що сказав.

З кімнати, де перед телевізором сидів Віктор-старший, пролунав дзвінок. Стаціонарний телефон озвався. Це була Магда. Вона не могла пробитися до мобілок – ні до одної, ні до другої. Так і розмовляли втрьох – дві по мобілках, третя – по стаціонарному, чуючи розмову. Трохи градус напруги збили, але розради не досягли. «Ми її втрачаємо! – зміцніли на думці. – Треба щось робити».

А Ірина тим часом чистила ванну. Шурувала щосили, захистивши руки високими гумовими рукавичками. І так, і так прокручувала в голові всі запитання й відповіді, всі репліки. І не могла дійти жодного висновку. Кожна могла бути винною, так, принаймні, здавалося. Магда помітно розгубилася й затято виправдовувалася – це могло означати, що саме з її язика злетіла заборонена інформація. Але де це сталося? Кому вона могла сказати?… Коли? … Луїза була незвично агресивна, що теж могло свідчити про її провину. Галя очі ховала… Хтось із них бовкнув не подумавши, а в Ірини тепер – величезна неприємність. Та що там неприємність – катастрофа і кінець усіх сподівань. Бо відмова Вів'єн Вествуд – це подія з категорії «гірше не буває».

Пояснення прийшло, звідки не чекала.

– Ніхто мені не радий, я бачу!

Сонька в дверях. Руда голова – наче помаранчева кулька: знову експериментує з зовнішністю.

– Але ж і вираз обличчя! Чого така червона, мамук?

Ірина відкинула пасмо волосся з чола, намагаючись не торкатися обличчя рукавичкою.

– Прибираю, тому й червона. – І знову схилилася над ванною.

– А з дівчатами чого сварішся?

Ірина підвела голову:

– Звідки знаєш?

– Чула, як ви сперечались, поки мобілка не вимкнулася. – Сонька відповіла з гардеробної (третя кімната у них і далі правила за гардеробну), чіпляючи на манекен свою сумочку. – Коли ти вже навчишся нею користуватись?

– А ти коли навчишся не чіпляти сумок на манекен? Он поличка.

Сонька мовчки перекинула сумку куди треба.

– Нічого ж складного, мамук! – провадила далі. – Дивись, що купила до чаю…

Ірина глянула на паперовий пакет, який апетитно пах свіжим печивом із корицею.

– Ми при тобі не сварилися, – обережно зауважила.

– Ти телефон одразу не вимкнула – я й почула, як ти казала: «Розпатякали, а признатися боїтеся, кози…»

– Не казала «кози».

– Я близько до тексту передаю. Ще казала, що нема більшої підстави, як від своїх. А Луїза тобі: «А може, ти малій розповіла?» А ти: «Мала нікому не скаже…» Мамук, ну сама ж капці розкидаєш, де другий?… Клади на місце.

Ірина – за Сонькою шнурком на кухню, а та, виклада ючи продукти, не замовкає:

– Тоді Луїза до тебе: «А на роботі?» А ти: «Ні-ні, яке на роботі! Коліться, дівки, хто підлянку вчинив?» Понюхай!

– Не хочу. І що?

– Нічого. Далі я вимкнулася – ще почую щось не те… І, ставлячи чайник на вогонь:

– Дивись, мамо, вскочиш у халепу.

Ірина дивилася на доньку, тримаючи руки в рукавичках, наче хірург перед операцією. Тяжка підозра, що пуп'янком завмерла у думках, почала розгортати небезпечні пелюстки. Сонька замовкла, посмикуючи себе за кульчики у вусі. Пе-резирнулися, без слів обмінявшись думкою-передчуттям, що блимнула в обох одночасно. Червоний вогник на переїзді попередив: увага!

– Коли ти з ними на кухні розмовляла? – першою порушила тишу Сонька. – Який це був день?

Ірині не треба було пояснювати, з ким – з ними. З дівчатами, звісно.

– Минулої середи вони були тут.

– Дай мо білку.

Сонька пробіглася пальцями по екрану – немов по ковзанці: шурх-шурх. Ірині б так навчитися пурхати по клавіатурі. Два тижні минуло відтоді, як мобілка з кишені випала у воду і вона змушена була купити нову і то під доньчиним тиском – останню модель. Уже можна було б і навчитися користуватися сенсорним телефоном, але не з її теперішніми нервами. Невимовно дратувала ця мобілка, Ірина звикла до звичайної, кнопкової.

Присвиснувши, Сонька простягла матері список вхідних дзвінків. Дівчина з телебачення двічі телефонувала їй саме того вечора, коли вони на кухні говорили про Вів'єн Вествуд.

Вона тоді ще не навчилася як слід поводитися з сенсорним екраном. Розмова не роз'єдналася, на тому кінці зв'язку впіймали клаптик цікавої інформації й уже не змогли відмовити собі в задоволенні підслухати сенсацію. З надійного джерела! Найнадійнішого! Від самої Ірини все й дізналися.

Ірина застогнала. Вона сама в усьому винна. Стягла гумові рукавички, пожбурила у ванну. Який жах! Мої дівчата… Як вимолити у вас пробачення?…

Вона таки прорвала телефонну блокаду – в усіх трьох спочатку було зайнято, а тоді їй відповіли – і одна, і друга, і третя. Її, звичайно, пробачили, але щось гірке так і не розтануло між ними. Застрягла якась скалка, відразу й не висмикнеш.

– Тобі треба як слід відпочити, – сказала Луїза, – якийсь позитивний струс собі влаштувати, ти зовсім загнала себе, чуєш, Ірино? Ти втомилася, на тобі ця вся надмірна увага, інтерв'ю, робота, колекція… Ти не можеш отямитися після Андрієвого від'їзду, дарма що вже стільки часу минуло! – Останнє вголос не сказала, лише подумала. – Ти занадто зосереджуєшся на собі, розумієш? Егоїсткою робишся! Егоцентричною істеричкою. Що таке, зрештою, приїзд Вествуд? Ну, не змогла. Може, це на краще. А ми в тебе одні. Нас у тебе інших не буде, не ображай нас.

Ірина наревлася перед сном, було страшно усвідомити: якби вона випадково не зрозуміла, що сталося насправді, то так і тягала б у собі цю кригу чорної підозри. Знала ж: дівчата

ніколи їй поганого не зроблять – а от далася на свою ж провокацію. Вона кожній про це щиро сказала. Дівчата їй відповіли, що вже обговорили тему «Що з нашою Іркою?». Вона була лиха на себе. Щось не розтануло там, де серце, і в очах холодний пісок поколював: неначе засіли і там, і там крижані скалки.

А назавтра всіх обдзвонила Луїза.

– Все, – сказала, – досить відкладати свої плани. Нам усім негайно треба перекинути увагу на щось інше. Ми геть засмикані. Їдьмо до моїх у Верховину,[8] замовляю будиночок: у бабці нема де розміститися. Тих будиночків тепер на всякий смак. А до баби до моєї навідаємося в гості. Познайомлю вас зі своєю гуцулкою Ксенею. Програма така: будемо там два дні. Котрогось із них, аби погода була добра, зійдемо на гору Піп Іван. Усе, ніяких відмовок.

Ніхто не міг собі дозволити такої розкоші – все зненацька відкласти й зірватися в Карпати. Що вони – дівчата безтурботні, не обтяжені обов'язками?

В Ірини кожен день тепер на вагу золота – показ насувається, наче поїзд, уже й стукіт коліс чути, роботи – вагони і вагони.

Галя мусить здати свій репортаж до журналу, ще й вичитувати усі матеріали наступного номера. І Віктор-старший щойно вийшов із лікарні… Нема часу на себе!

У Магди теж усе непросто: Алла, помічниця в господарстві й нянька її дітей, має якісь сімейні проблеми, тому нема з ким Соньку та Кузьму залишити. Мама з татом от-от мають приїхати погостювати.

Та й сама організаторка подорожі чекає на чоловіка – за кілька днів Кінь повертається з відрядження.

Ніхто не міг їхати, усі мали невідкладні справи. Але всі поїхали. Щоправда, вже у вересні.

[8] Верховина – селище міського типу в Івано-Франківській області, адміністративний центр Верховинського району.

3. Луїза. Піп Іван і вода з дев'яти головиць[9]

– Готуйтеся до зустрічі з Верховиною та Дзембронею,[10] перегляньте «Тіні забутих предків». – Луїза потяглася до панелі з магнітолою й увімкнула відеозапис.

Однаково розмова не складалася, відчутне напруження у салоні не зникало, нехай хоч згадають фільм Параджанова.

Волошковий «Шевроле Лачетті» щойно проминув Бібрку. Подорож тільки починалася, Луїза легко вела свого «Шеву». З безвідмовним автомобілем-розумничком коли й виникали проблеми, то лише коло брами Луїзиного будинку або поблизу станцій технічного обслуговування. Вона всім казала, що має справу з живою істотою – з другом! «Шева» неначе чув її похвалу й намагався не розчаровувати.

Фільм Параджанова пам'ятали фрагментами, а повість Коцюбинського читали всі, крім Ірини. Вона пообіцяла виправитися.

– Тільки нікому не розказуйте, – незграбно пожартувала. Що їм тепер, вічно пам'ятати про те непорозуміння з приїздом Вів'єн?…

Не надто вдалою була ідея поєднувати краєвиди за вікном із подіями на екрані. Ще й телефони дзвонили – то в одної, то в другої. Давали інструктажі, обговорювали якісь робочі й побутові питання. Омріяному спокоєві заважали обов'язки, покинуті в місті, – тримали на міцному повідці, а той лише розкручувався на довшу відстань, проте не відпускав.

Зупинитися надумали вже за Франківськом, у якомусь придорожньому кафе.

– А ми що, через Надвірну їдемо? – Ірина щойно сховала мобілку до кишені, відповівши на ще один дзвінок, і доведеним до автоматизму рухом перевірила, чи вимкнула з'єднання.

На узбіччі промайнув дороговказ із назвою районного міста.

– Через Надвірну, – озвалася Луїза. – А тоді на Яремче… Повертатимемося іншим шляхом – через Коломию, хочу, щоб ви більше побачили дорогою.

На довгій вулиці, що вела до центру міста, Ірина припала до вікна й вигукнула:

– Стій! Це ж… моя школа. Стій!

І Луїза припаркувалася навпроти маленького наріжного магазинчика «Хліб».

– А це, – Ірина вийшла з машини й роззирнулася, – а це, дівчата, хлібний, де ми після школи купували сайки. Пам'ятаєте сайки?…

У хлібному сайок не було, дівчина-продавець навіть не зрозуміла, про що йдеться. Он рогалики, булки для гамбургерів, булки для хот-догів, усе свіже; є калачі, є з маком, із родзинками – які хочете. Ромові баби щойно привезли, в роті тануть. Які такі сайки, які на вигляд?…

Дівчина, без сумніву, вміла пропонувати товар. Незчулися, як уже тримали в руках просочені ромовим сиропом апетитні пасочки і просто тут-таки, у порожній крихітній крамничці, наминали ті ромові баби, политі білою помадкою, розпитуючи, де поблизу є кав'ярня. Навіть Луїза, що так довго трималася, забула про свою білу дієту. Лише Ірина не піддалася загальному настрою, вона і сайок не хотіла, лише згадала про них. Вона так розхвилювалася, що тримала долоню на потилиці, певно, тиск підскочив, бо тут, за рогом, мало бути подвір'я її старого дому – дому її дитинства.

Умить згадала, як спускалася сходами – вони були зовсім не схожі на ті, що в новобудовах, – ішла з альбомами й олівцями до міцного дерев'яного столу під високим горіхом. Сідала малювати ляльок собі та подругам, усім, хто хотів. А тоді тих ляльок обережно вирізували ножицями, зважаючи на найуразливіше місце – шию. Голова часто відривалася, її

[9] Головиця – джерело.

[10] Дземброня – село у Верховинському районі Івано-Франківської області.

повертали на плечі за допомогою клею і смужки картону, рятували як могли – не викидати ж ляльку на смітник лише через те, що вона мала необережність утратити голову. Спіднички, сукні, кофтинки, пальтечка, чобітки, капелюшки, берети – усе в гардеробі тих картонних Оль, Сніжан, Марин, Ганнусь було паперовим, а найпершою у дворі кравчинею для них була маленька Ірина. По контуру з боків вона залишала по кілька клапанів. Важливо було пам'ятати про них, вирізуючи намальований одяг. За допомогою тих загнутих клапанів одяг тримався на ляльках. Згодом у книгарнях і крамничках канцтоварів почали продавати готові набори: картонну ляльку з паперовим гардеробом. Але через цю заздалегідь укомплектовану передбачуваність, що позбавляла можливості творити самій, цікавість до гри поступово минула. А може, дівчата постаршали.

Ірина жила тут із батьками лише два роки, у перших класах школи, а згодом сім'я переїхала до Львова. Той двір дитинства – за кілька хвилин ходу звідси.

Троє ласунок піднесено вмолотили ромові баби, витерли вологими серветками сліди на пальцях і губах, замовили ще і рушили з коробкою солодкого за Іриною. Вони шукали кав'ярню: їм закортіло кави. Але Ірина не хотіла кави, не прагнула розмов, вони їй тепер тільки заважали, вона б радо залишила подруг за якимсь столиком під парасолькою й побігла на своє подвір'я, сама, без нікого, піднялася б сходами до своїх дверей. Щоб тільки глянути. Дівчата ж ішли за нею назирці, теревенили й реготали, їм було цікаво подивитися, де малювала Ірина свої перші моделі, під яким горіхом.

На повороті був колись майданчик, викладений бетонними плитами, тут стояла гігантська дошка пошани з фотографіями *передовиків виробництва,* і батько – він працював тоді на нафтопереробному заводі – дивився з портрета незвично суворо, ніби чужий. Від дошки пошани не лишилося й сліду, від майданчика теж, тут постали незнайомі будинки. Паркан затуляв незакінчену новобудову, але це, безперечно, було саме те місце, саме тут мав бути вхід на подвір'я її дитинства. Він ховався між старими будинками з похилими дахами та цегляними димарями. Стежку в минуле заступала висотка. Половину вулиці Ірина пам'ятала, а друга неначе опинилася тут випадково, ніби стулили докупи дві частини різних картинок. Якщо рухатися далі правим тротуаром, можна дістатися мікрорайону, колись нового. Там стояв пам'ятник нафтовикові, його називали Фантомасом, бо був схожий на героя популярного в той час фільму. А лівий бік вулиці був наче не звідси, тут усе змінилося до невпізнання.

Пам'ять реагувала на картинки, висмикувала з забутих поличок вражень давні спогади. Отут, на цій вулиці, де тепер повіває теплий вітер із близьких уже гір, проходили першотравневі демонстрації, діти несли паперові квіти на патичках, за які їм поставили п'ятірки на уроках праці. Отим провулком бігали влітку до Бистриці, засмагали на її кам'янистому березі, плюскалися в її неглибокій воді. А за тими он вікнами жила однокласниця. Зайшли до неї колись після школи, і ця дівчинка – тепер уже без імені й прізвища, з розмитою туманною зовнішністю – попросила Ірину зачекати хвилинку; не припиняючи жвавої розповіді, витягла буханець із хлібнички, пачку масла з холодильника, відкраяла собі кусень житнього хліба, відколупнула тим самим великим ножем замерзлого масла й заходилася готувати бутерброд. Масло погано намащувалося, дівчинка сяк-так розтовкла його грудками на поверхні свіжого хліба… І кинула канапку у відро на сміття, накривши згори зіжмаканою газетою. Приголомшеній Ірині пояснила: мама сваритиме, як побачить, що нічого не їла, а тепер їжі поменшало – значить, їла. В Ірининому розумінні це був страшний вчинок – викинути хліб на смітник. Краще б, думала вона, той хліб пташкам віддати або собаці коло брами. Брехня, на яку так легко і, звичайно ж, не вперше йшла однокласниця, рано чи пізно мала розкритися, але дівчинка цим не журилася. Та й логіки в її діях не було аніякої. Нащо так старанно намазувати масло на хліб, коли бутерброд однаково викинеш? І чи могла газета сховати сліди злочину? І як після того дивитися мамі у вічі? Ірина згадала все до дрібниць,

навіть те, як ковтнула тоді голодну слину, почувши запах хліба з маслом… Їй було дев'ять років, той випадок засів у пам'яті надовго. Як щойно з'ясувалося, назавжди.

Свій балкон вона впізнала не відразу, але це був він. І бильця ті самі. З будинків навпроти вцілів тільки один, у ньому була колись молочна крамниця. Огрядна жінка в білому халаті й білих нарукавниках наливала молоко з великих алюмінієвих бідонів, вправно орудуючи літровим ополоником із довгою ручкою. Сметану вона набирала меншим і з меншого бідона, а густі патьоки її витирала зі скляних слоїків чистою марлею. Ополоник клала в глибоку тарілку, в густу сметанову калюжу. Стискаючи в долоні три карбованці, маленька Ірина ходила сюди по молоко з полив'яним бідончиком зеленого кольору, він мав дерев'яну ручку й оббиту кришку. Смачний молочний дух стояв у крамниці, такого вона більше ніде й ніколи не чула. Цей згаданий запах висмикнув із минулого картинку: мальовані фігурні рамки на стінах, у кожній – двовірш російською мовою:

Я уважаю каждый дом, где угощают молоком…
Не откажусь и от кефира ни за какие блага мира…

Інші настінні написи на пам'ять не спадали. Вона не раз перечитувала ці рядочки, коли стояла в черзі, подумки повторюючи, щоб не збитися: «Молоко, півлітра сметани, двісті грамів масла…»

Від рук продавчині годі було відвести погляду. Великим ножем вона збирала рясні сліди жовтого масла, яке щойно закінчилося на прямокутній таці. На вільному місці розпаковувала нову пачку, обережно витрусивши її з картонної коробки, наче пісочну пасочку, а тоді розгортала вощений папір. За цим дійством не набридало стежити ніколи, Ірина знала наперед, що буде далі. Напіврозталі залишки (не пропадати ж маслу) ощадлива господиня молочного королівства розмазувала ножем по боках нового гігантського шматка завбільшки з телевізор «Весна». А тоді кількома вправними рухами вирізувала з нього перший жовтуватий брусок і вихоплювала його на клаптик хрусткого паперу. Того пергаменту вистачало тільки кільком покупцям, а далі масло загортали в сірий цупкий папір, що швидко всотував жир і брався плямами. Спекотного дня треба було поспішати додому, ніде не затримуючись… Оце так відкриття: маленька Ірина мріяла продавати масло, сметану і молоко, ось ким вона хотіла стати, але забула про це.

Будинок її дитинства мав два виходи – на подвір'я і на цю вулицю. Там, де була, як казали дорослі, «парадна брама», тепер улаштували крамницю. Ірина навіть не завважила, яку саме. Зайшла в сусідню браму – там панувала занедбаність і пахло старим деревом, – пройшла коридором і опинилася у дворику.

На незнайомій території.

Два великі особняки за високими парканами – звідки вони могли тут узятися? Де гігантський горіх? Його пахуче листя мама залишала в шафі, щоб молі не було… Де стара яблуня з низьким розлогим віттям? Он там був горіх, а там – яблуня, а там – де ж воно? – має бути їхнє вікно… Праворуч, де виступ будинку. Нема там вікна, і підходу до брами нема.

Дівчата мало не наштовхнулися на неї, коли вона стала як укопана. Це зовсім інший двір. Вона ніколи тут не жила. Все чуже й незнайоме до сліз.

Під потрійне «ну що?» мовчки повернула назад, через браму, на вулицю. «Це не тут? … Ти помилилася?…» – дівчата дріботіли за нею, повертали за її поглядом голови. Он їхній балкон, усе правильно, вона щойно вийшла з сусідньої брами, з того місця, де був її двір. З-за того балконного поруччя одного дощового дня вона стежила, як прибуває вода між будинками, як сіра річка заповнює вулиці, зупиняє машини, хлюпоче під вікнами молочної крамниці і як чоловік, скинувши взуття й засукавши холоші вище колін, намагається зрушити свого «запорожця» з місця. Це був рік повені: Надвірну накрила велика вода, і будинок плив

містом, наче корабель у розбурханому океані. Балконе, ти ж не забув тої дівчинки з паперовими ляльками? Якщо ти є, то є й помешкання, і сходи ведуть до нього, і вхідна брама мусить бути. Як до них дістатися?

Ірина вперто не бажала примиритися з поразкою. Є інший шлях. Туди! Вздовж будинків, за ріг. Там є вхід на подвір'я з іншої вулиці. Вона пам'ятає його, вона все згадала: і запах кущів, обсипаних білими кульками, і тіні від дерев під ногами. Вхід є. Але це вхід до готелю, він виріс тут хитрою відногою, саме на тому місці, де стояла присадиста яблуня, на неї вискакували одне за одним її друзі, там кожен мав свою гілляку-хатку Її будинок криється від неї за новим готелем, він бавиться з нею в хованки. Чи, може, не хоче її бачити? Оманлива споруда з балконом на вулицю, фата-моргана дитинства посеред рухливого міського повітря. Вітер погойдує гілки незнайомих дерев. Будинок є – і його нема.

«Час їхати, Ірино, може… іншим разом?…»

Ішли до покинутого «Шеви» мовчки, зробивши повне коло, всередину якого їй потрапити не вдалося. Ще зупинилася на мить, упізнавши місце, де під великою шовковицею (нема вже й шовковиці) літніми днями асфальт укривався чорнильними плямами. Увесь двір напихався тими морвами, показував сині язики, усміхався синіми губами. Ірина шовковиці не любила. Їй здавалося, що це чорна гусінь перетворилася на ягоди. Вони були наче живі створіння, їх годі було їсти. От і помстилася їй шовковиця. Через сорок років. Ніколи ще Ірина не відчувала плину часу так гостро, як цієї миті в Надвірній.

Везли її в гори мовчазну. Дитинство не пустило її на свою територію, не пізнало в ній дівчинки з високими хвостиками. Змінилася аж так, що навіть ходу їй туди нема?

Коли б то більше часу! Вона б неодмінно знайшла той початок заплутаного лабіринту пройшла його весь, натиснула кнопку на дверях: господарі пустили б її на хвилинку вона б, неначе пароль, сказала їм, що там і де. А може, до неї навіть не озвалися б і дверей їй не відчинили.

У машині вона не встрявала в теревені – дивилася собі у вікно, сидячи за Луїзиною спиною, заледве слухала розповіді про те, у що бавилися на своєму подвір'ї маленькі Галя та Луїза; одна жила там від народження, друга – відтоді як пішла до школи, аж поки життя розкидало їх у різні райони Львова. Про штандер, про бутерброди на долонях (за ними бігали додому у перервах між ловами та козаками-розбійниками), про сховані в землю дівчачі секретики під склом. Хотіла запитати, що саме мало бути на розгладженій позлітці від цукерки: чи тільки квіти, а чи ще щось… Але Магда підхопила: в Ужгороді теж робили секретики, і гралися у вибивайла чи штандера, і мали хатки на деревах.

Гори насувалися щораз ближче, обступали щільніше, затягали у свої володіння, аж поки нарешті в сірих сутінках машина в'їхала в селище Верховину.

– Жєб'є, – оголосила Луїза.

– Як?

– Жаб'є – стара назва, по-місцевому – Жєб'є.

Луїзина бабця сиділа на ослінчику біля хати й пахкала файкою.[11] Незворушна, як гора за її плечима. Обличчя коричневе, глибоко поране зморшками, наче старе дерево.

– Бабуню, то я! – гукнула Луїза від воріт. – Пізнаєте?

Баба дочекалася, поки машина заїде на подвір'я, тоді витягла файку з рота, пахнула вбік:

– Ти так приїздиш, що вже-м забула, як ся виглядаєш.

«Шева» лишився під плотом, а Луїза рушила до бабці й, розкинувши руки, сховала її в обіймах.

[11] Файка – люлька.

– Слава Йсу! – нагадала бабця, вивільнившись.

– Слава навіки! – підхопила Луїза. – Ой, бабо моя, бабо, ви ніц не змінилися.

Кицька рухнулася коло бабиних ніг, підвелася, потягшись усім тілом. Флокси під тином, далекий гавкіт собак, блідий місяць у високому світлому небі, гори і зовсім уже не вересневе повітря… Луїза підхопила свою бабу, та поважно загасила файку, сперлася на ціпок і на онуччину руку, показавши жилаві пальці, наче пташину лапку. Ходіть, гості, до хати! Суха як тріска, зігнута коцюбою, з уважними насмішкуватими очима. Взута в старі шкіряні постоли, у вовняних шкарпетках, в овечому кептарі. А гості, вбрані всі по-літньому, наче забули, що в горах так ведеться: літо-літо, а як сонце сховалося, вдягайся у тепле, щоб не застудитися.

Баба чекала на Луїзу з товаришками, знала, що їдуть. Власниця садиби (замовлений будиночок стояв неподалік, від бабусиного квітника було видно його краєчок) виконала прохання – попередила, що нині гості будуть.

– Могли б у мене лишитися, – дорікнула баба Ксеня. – А втім, робіть як знаєте, аби вам добре. – Баба почекала, поки зайде киця, тоді загачила двері.

– Ми до тебе приходитимемо. Тут нема де лягти. Сідайте, дівчата, на лаву чи на бамбетель.[12]

Кожну товаришку назвала, про кожну кілька слів сказала, а тоді – до баби:

– Дивися, що тобі привезла.

Повикладала подарунки на стіл.

– Нащо мені стільки?!.. – каже баба, а сама глипає з цікавістю на яскраві пакунки, наче дитина.

Хатинка тісненька: лише кухня й кімнатка. З образами, піччю, металевим ліжком із гігантськими подушками, пофарбованим набіло креденсом[13] і давнім бамбетлем, поточеним шашелем. Запах старого дерева, старечої самотності та нотки м'яти, розвішаної при братрурі[14] на шворці.

– Дитинством пахне! – Луїза торкається пахучої трави, розтирає листочок між пальців. Вона все сприймає насамперед на запах, бо знає: ніс не зрадить, це очі та вуха можуть помилитися.

– Коли їдете?

– За два дні.

– Е-е-е. Хіба так можна? Тільки-но вступили…

– Ай, бабо, два чудові дні попереду… Роботи маємо в місті, мусимо вертатися…

Баба вмощується на бамбетлі, розправляє свої спідниці: їх щонайменше дві – під верхньою промайнув край спідньої, смугастої. Показує кривим пальцем:

– Он там-о, дитино, візьми гуслянку.[15] А в братрурі – теплий бануш,[16] такий, як любиш.

– Самі варили?

– Та де, дитино, я вже ніц не година. То Маруська приходила.

– Дивися, мала-мала, а готувати вміє.

– Яка мала? Вона видаєси за місяць… Добра газдиня з неї буде. Беріть бануш із бринзов. Хазяйнуйте самі…

---

[12] Бамбетель – розкладне дерев'яне ліжко-лава.

[13] Креденс – буфет на посуд.

[14] Братрура – частина печі з затулою, куди ставлять їжу, щоб вона не холола.

[15] Гуслянка – кисляк із пареного молока.

[16] Бануш – мамалига, зварена на сметані.

Баба керувала навсидячки: тарілки – там-о, виделки – он там. Не звертала уваги на клацання фотоапарата – Галя, спитавши дозволу, крутилася з об'єктивом навколо неї та по всій хаті.

Їла бабця як той горобчик – дві ложки банушу, дрібка бринзи, ковток гуслянки. Натомість ромова баба припала їй до смаку: половину подужала, а половину лишила собі на ранок. Смачна паска, сказала, м'якенька й солодка. І накрила її рушником. Ще й цукерку одну розвинула, за щоку сховала…

Розповіли бабі Ксені про те, що завтра йтимуть на гору Піп Іван. Завтра не варто, попередила баба. Завтра на горі буде вітер, нема чого завтра пхатися.

– А позавтра? – запитала Луїза.

– Тоді можна, – сказала баба. – То буде інший день.

– То підемо в суботу, – поклали собі. – А завтра тут усе обходимо-об'їздимо. А тепер – час спати. Добраніч, бабо.

Такий склався день, що й тижня вартує. Того вечора довго-довго сиділи перед каміном. Будиночок із грубого білого брусся, двоповерховий, із чотирма невеличкими спальнями нагорі й однією великою вітальнею-кухнею внизу. Він тримав іще запах свіжого дерева й нових меблів. Таких садиб тепер у Верховині чимало. А цю – чомусь без назви – Галя, обійшовши всі закутки, найменувала «Дві лисички». Бо у вітальні біля канапи шкірилися чучела двох молодих лисичок-сестричок, викликаючи щемкий неспокій байдужим поглядом пластмасових очей.

Уже й не згадати, коли отак сиділи й гомоніли, нікуди не поспішаючи. Зателефонували рідним, упевнилися, що вдома все гаразд. Дивились у вогонь, усе глибше поринаючи у спокій та розмову.

– …Вона тільки раз виїздила. До Києва. Коли озвучували фільм «Тіні забутих предків». Давно це було! Знімалася. Розкаже вам завтра, як буде цікаво. І після того – нікуди й ніколи. Вона до міста байдужа.

Світанок був тихий, лише півень неподалік запіяв і змовк. У прочинених вікнах стояли віддалік нерухомі смереки, а тоді задуло з гір – гілля затанцювало під повівами вітру. Знала баба, що так буде.

Коли нагулялися вздовж Черемоша й невисокими узгір'ями понад селом, наслухалися оповідок у музеї фільму «Тіні забутих предків», обмінялися жартами з Луїзиним знайомцем, що стрівся їм дорогою, тоді лише завернули до баби Ксені. Вона й розповіла, як була в Києві. На *озвучку,* сказала, Параджанов запросив її та ще кількох сільських артистів.

– А ви кого в «Тінях» грали?

– А біля церкви… і на весіллі…

У тих епізодах баби й не видно, попередила їх заздалегідь Луїза, її там побачити годі, але ж вона знає, що вона там… Коли приїхали до Параджанова в Київ, то він їх завів у готель, а вони йому: «Ні, ми тут без вас не лишимося!» То він до себе всіх забрав. Усі в нього ночували. Перше були в Параджанова, а згодом – у Федорівни.

Хто така Федорівна, не дізналися, бо розмова повернула на інше й невпинно потекла далі.

– А чи справді існує така традиція, як наприкінці повісті й фільму?… При домовині бавитися?

– Була. Коли старі люди вмирали, кому по дев'яносто чи сто років, то було таке. Тоді в сусідній хаті – забава.

– У хаті?

– У кімнаті, по-вашому. «Сороку» грали, «бука» тягли…

– Це як?

– «Сорока» – затуляли очі хустков, плескали – вгадати треба було хто. А «бука» – це ноги в ноги, хто кого перетягне.

– А ключку тягли – пам'ятаєте, бабо? Це, дівчата, коли палець у палець гачком – і тягнуть до себе, хто сильніший.

– А ще, було, грушку били. Той, кого праником ударяли в плечі, озирається – в усіх руки позаду: хто вдарив?…

– Яким праником? – озивається Галя. – Такою дошкою, на якій перуть?

– Станьте отам-о… – підводиться з бамбетля баба Ксеня. – Зараз покажу.

Ото вже баба організувала забаву, витягши невідь-звідки вузьку дошку з ручкою. Хто б міг подумати, що будуть отак бавитися, наче діти, постававши за спиною одної з них. А та, яку тицьнуть праником у плечі, обертатиметься й уважно придивлятиметься: в кого його сховано за спиною?… Баба Ксеня стоятиме поряд, спираючись на ціпок, сміятиметься беззубим ротом.

А тоді взялися бабин одяг роздивлятися. Перше Ірина попросилася, а тоді й Магда підхопила: я, каже, такого не маю, хоч у мене вдома велика колекція давнього вбрання. Баба відразу й сховала свої сорочки назад до скрині. Досить, мовляв.

– Можна ваш кептар поміряти? – Ірина торкнулася вовняної безрукавки.

– Поміряти можна, – поважно відповіла баба Ксеня.

Ірина загорнулася в кептар. Біле хутро зсередини, чорна хутряна облямівка зверху, увесь розшитий кольоровими нитками і шнурками, оздоблений червоними китицями.

– Який він теплий!..

– То посидь у ньому, – дозволила бабця. – Він з білої кози…

Живий дух від кептаря йде, огортає, наче бажані обійми. Затишно в ньому.

– Ой, – каже Ірина, – тільки не подумайте, що мені глузд за розум завернув… Знаєте що? Я щойно трембіту почула. Чотири ноти. Такі… – І вона передала голосом уривок вихідної мелодії, не розтуляючи вуст.

– Це попередження, – пахкаючи файкою, озвалася баба Ксеня.

Вона навіть не здивувалася.

– Яке попередження?

– Вівчарі трембітали колись із полонини на полонину, – підхопила Луїза. – Не так, як оце тепер, коли всі з мобілками. А раніше розмовляли трембітами, розуміли трембітарську мову. Те, що ти почула, означає «Увага! Будьте обачні!». Щось таке. Правду кажу, бабо?

– Вуйко ходить, овець дере…

– Ведмідь, – пояснює Луїза товаришкам. – Вуйко – то ведмідь. Кажу ж, це попередження: вважайте, мовляв. Небезпека близько. Як ти це почула?

Ірина лише плечима стенула.

– Гуцульська кров, – мовила бабця. – З гуцулів?

– Н-ні…

– Ая! Кажіть, кажіть. З гуцулів! Були у вашій родині гуцули… – запевнила бабця. – Не страшся, дитино, того, що почула. Це кептар винен. Якщо до речей прислухатися, вони промовляти беруться.

– Та я й не страшуся. Лише якось дивно.

Луїза до подруги:

– Це ніби хтось обізнаний показав тобі під ноги: «Будь обережна».

– Вважайте завтра, – каже баба. – Як ітимете на гору, перше зупиниться й прислухайтеся. Як потік шумить лагідно, вітер віє тихо, низом і ніде не гримить – то добрий знак. Тоді рушайте. – Баба сперлася на ціпок, підвелася. – І напийтеся з дев'яти головиць. Хто за день нап'ється з дев'яти головиць…

Дівчата перезирнулися.

– … тобто з джерел, – підказує подругам Луїза.

– …той цілий рік буде здоровий, – провадить баба, – і справи вестимуться, і ніхто йому лихого заподіяти не зможе.

Здавалося: годі відірватися, відчепитися від справ і знайти час на короткий відпочинок разом. А виявляється: було б бажання! Все можливо, всі дають собі раду без тебе – і вдома, і на роботі. Варто хоч іноді відкинути думку, що ти незамінна. Бодай на три дні забути про це.

… Ідуть угору від Дземброні, куди довіз їх «Шева» й залишився чекати при дорозі. І що вище вони сходять, то гарніша стає Дземброня… Кілька кроків ступиш – і вже інший пейзаж розгортається сувоєм за плечима, виграє всіма відтінками блакитного, зеленого і жовтого. А озирнешся за мить – і не видно вже Дземброні.

До кожного джерельця, що трапляється на шляху, підходять напитися, лічать: «Раз… два…» Проминули порожню кошару, вигорілу ватру; залишили позаду гору Смотрич; ступили в темний ліс, на вузьку стежку, вибиту впродовж багатьох століть, – скільки ніг тут ступало, скільки люду туди-сюди перейшло, аж камені затерлися до блиску…

«Три… чотири…» Студена вода, смачна й солодка, з потічків, з водограю на річці, з джерельця.

На хребті – гігантські кам'яні фігури. Птахи і звірі. Летіли й повзли, а тут на осонні зупинилися перепочити. Що їм кілька хвилин, то людям – сотні років. Ноги вгрузають у м'який мох, плутаються в чорному плетиві зміястих стовбурів жерепів[17]… Вітер міцнішає.

– Туди! – показує Луїза. – На камінь Вухань!

Вище й вище, вже й утомилися, вода з головиць додає їм сил. «П'ять… шість…»

Магда ступає обережно, боїться вивернути ногу, йде мовчки, зосереджено, без вигуків захвату. Галя збирає дорогою чорниці з брусницями, що їх Луїза називає по-місцевому афінами та ґоґодзами. Чорні ягоди вже прив'ялилися, підсохли на сонці й вітрі, а червоні ще не достигли, світять де-не-де рожевим і зеленим. Галині коліна в плямах від розчавлених ягід. Луїза водить носом, наче лісовий звір. Десь багаття палять, каже. Ірина чіпляється поглядом за каміння і, проминаючи, не зводить з нього очей. Їй здається, що воно поволі рухається, змінює форму: щойно тут був гігантський ящір – і от уже йому виростають крила, він перекидається на дивного птаха. Ще кілька кроків – Ірина озирається і бачить позад себе птеродактиля…

У ледь помітному джерельці («Сім!») жебонить вода, хтось із тих кам'яних страхіть щойно жадібно хлептав її.

Від Вуханя, з найвищого місця на дорозі до гори Піп Іван, уже видно й саму гору, й обсерваторію «Білий слон». Але до них іще далеко.

– Втомилися?

Тиша у відповідь.

– Ідемо далі чи повертаємо?

– Ідемо! – лунає бадьорий вигук.

– Та що тут іти!.. – ще один.

– Ви йдіть, а я вас почекаю, – каже Магда. – Мені вже ноги не йдуть. Знаєте, скільки ми в дорозі?

– Тоді перерва, – погоджується Луїза. – Поїмо – і побачимо, що далі.

А далі що? Поїли та й пішли. Дорогою напилися з восьмої – ні, вже з дев'ятої головиці. Мусили вклонитися аж до землі, торкнутися трави чолом – інакше не виходило, бо зовсім крихітне джерельце трапилося. І сили до них повернулися.

[17] Жереп – гірська низкорosла сосна.

Вітер дужчає, він тут господар. Трави лягають, наче морські хвилі, гойдаються поміж розсипами каміння, помереженого зеленими й сірими лишайниками, які складаються у строкаті, плямисті малюнки. Вітер дме у праве вухо. Дівки, де наші шапки та хустки? Діставаймо, поки не пізно. Постягали шнурки каптурів на підборіддях. Що ти кажеш? Не чую! Вітер сльози витискає, жене гігантські хмари. Їхні тіні пливуть по землі, по хребту та ущелинах, по травах, камінню, ковзають по верхівці «Білого слона», перестрибують через гору і зникають у проваллі.

На підступах до вершини наче легше стає, звідкись сили беруться. Ще трошки. Вже самі очі говорять: слів однаково не вчуєш. Нарешті вершина. Тут дмуть дванадцять вітрів. Тихо лише в капличці. У маленькому дерев'яному батискафі гуде, наче летиш у космосі під музику зоряних потоків.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.